DĚTSKÝ SLUCH

03/2026

tamtam

TÉMA

VÍCEJAZYČNÉ RODINY

- Zkušenosti s rozvojem jazyka dětí z vícejazyčných rodin
- Michaela Svoboda: Mýty o znakování dětí se sluchovým postižením
- Anna Chromá: Bilingvismus děti nebrzdí, naopak jim otevírá svět

Odborný magazín Centra pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.

100 Kč

ISSN 2570-8473

03

WWW.IDETSKYSLUCH.CZ

idětskýsluch.cz
informační portál

Unikátní portál představuje přirozenou vstupní bránu do problematiky sluchu. Je komplexním, seriózním a aktuálním zdrojem informací o sluchu a sluchových postiženích se zaměřením na děti od 0 do 18 let.

Portál je určen všem rodičům dětí se sluchovým postižením, lékařům, pedagogům, studentům i dalším zájemcům o problematiku sluchového postižení.

Na jednom místě zde naleznete články a videa o sluchových vadách a jejich diagnostice, o kompenzačních pomůckách, rehabilitaci sluchu, výchově a vzdělávání dětí se sluchovým postižením i o službách, které se pro ně a jejich rodiče nabízejí.

Nechybějí ani rozhovory s odborníky či příběhy rodin dětí se sluchovým postižením. Svoje dotazy ohledně postižení sluchu můžete poslat do interaktivní poradny.

Provozovatelem portálu je Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., které čerpá ze svých mnohaletých zkušeností s rodiči a dětmi se sluchovým postižením.

VÍCEJAZYČNÉ RODINY

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
jazyk je tím nejdůležitějším, co nám dovoluje žít s ostatními, být součástí rodiny, společenství, národa, někam patřit, něco se naučit o sobě i o jiných a mít možnost ovlivňovat nejen svoje životní cesty, ale i životní cesty těch, které v životě poznáme.
Role jazyka jsou známé. Potřebujeme získávat i předávat informace, sdělovat myšlenky, projevovat emoce, ztotožňovat se s ostatními, kteří sdílejí stejné kulturní dědictví a stejné zvyklosti daného společenství, umět se vymezit a určovat si hranice vlastního života. Všechny jazyky tento význam mají, včetně těch znakových. To už je dokázáno, stejně jako to, že učit se více jazyků současně nebo pobývat ve vícejazyčném prostředí dětem prospívá, nikoli škodí! To vše už je známo, ačkoli to někteří odborníci stále nevědí, nebo možná jen popírají?
Umíme spočítat, kolik pojmů, slov a znaků dítě zná. Dokážeme zařadit a vyhodnotit slovní zásobu dítěte podle vývojových škál, a to je skvělé. Víme, že výrazy z jiných jazyků se u dítěte sčítají, stejně jako slova a znaky. To už, myslím, opravdu nikdo nezpochybní!
Jazyk je mocný, slovo i znak mají velkou sílu. Stejné sdělení může povzbudit, ale i výrazně zranit. Záleží na tom, jak je podáno. Osobně se domnívám, že je načase se intenzivněji a vědomě věnovat kultuře projevu, na kterou se zapomíná, a učit se jí. Ke všem jazykům patří mimika, intonace i velká škála synonym. Přesto také občas přemýšlíte nad tím: *„Co ten člověk chtěl vlastně sdělit a proč to říká tímhle způsobem?“*
Proto se mi velmi líbí „barevnost slov“ od Silvie Palmieri, kdy se děti i jejich rodiče učí hned od začátku citlivosti výrazu a sdělení, a to jen prostřednictvím barev. Je krásné učit se barevně, citlivě a vnímat valéry jemnosti a odlišností sdělení. Bylo by hezké, pokud by tento směr byl začátkem nějakého nového trendu či předmětu ve vzdělávání, třeba „jazykové kultury“, a byl aplikován a respektován na všech vzdělávacích úrovních. Mohl by se stát jedním z profilových předmětů ve všech oborech!
Pak by se snad podařilo, aby bez výjimek všichni měli jako základ etiku komunikace a zcela zásadně by ubylo i mezi odborníky na komunikaci (třeba redaktory, lékaři, pedagogy, psychology či poradci) drsně sdělených diagnóz, nevhodně interpretovaných, i když možná faktických, výsledků testů nebo jen sdělení vlastních domněnek, které jsou necitlivé, zraňující a mohou ovlivnit život jiných nejen negativně, ale i fatálně. Jen proto, že používáme slova, která nemají jen informační hodnotu, ale i lidskou.
Nepotřebujeme jen fakta, ta už si dokážeme najít, ale čím dál víc se vytrácí schopnost lidského sdělení s patřičnou motivací a citem. Ve veřejném prostoru komunikace velmi zhrubla, neomalenost a invektivy jsou veřejně tolerovány. Nový předmět „kultura komunikace“ není zatím ani náznakem na cestě do vzdělávacích programů.

OBSAH

Úvodník 1

Ujistila jsem se, že zvládnu víc, než jsem si kdy myslela 2

Děti mají obrovský potenciál. Vícejazyčnost ani sluchové postižení pro ně nemusí být překážkou 4

Naše největší vítězství je, když už nás klienti nepotřebují 6

Implantát je „sluch na baterky“. Proto je znakování tak důležité 10

Zeptali jsme se 12

Kromě člověka bez rukou se základy znakového jazyka může naučit každý 14

Doma je doma 18

Mýty a poznatky o znakování dětí se sluchovým postižením 20

City potřebuji vyjádřit přirozeně ve své mateřštině 24

Dvě řeči, jedna duše. Bilingvismus děti nebrzdí, naopak jim otevírá svět 28

Jazyky existují v mnoha různých barvách a odstínech 31

Znakový jazyk vždy na dosah ruky 35

Stále však kvalitu a kulturu komunikace drží každá rodina, každé společenství, každé pracoviště. Všichni máme své hodnoty, svá pravidla a přemýšlíme o tom, kdy je komunikace zdravá a kdy už ne. Asi se musíme všichni učit lépe naslouchat druhým, ať už v jakémkoli jazyce.
Napadá mě jen taková myšlenka: Kdyby každý z nás měl jen omezený počet vět, které může sdělit za den, jak bychom vybírali? Ubylo by drbů, klepů, pomluv, zbytečných a egoistických sdělení? (Poslanecká sněmovna by asi přestala existovat?) Vážili bychom si více toho, co a jak chceme sdělit? Naštěstí nejsme vystaveni této drsné zkoušce, ale toho, komu, co a jak říkáme, bychom si měli vážit už teď.

Inspirativní čtení vám přeje

Jana Fenclová

Fotografie na titulní straně archiv Tsotso Soumah Mensah (velká) a archiv Milana Fritze (malá)

UJISTILA JSEM SE, ŽE ZVLÁDNU VÍC, NEŽ JSEM SI KDY MYSLELA

„Pocházím z Ukrajiny z města Charkov. Do České republiky jsem přijela se sestrou, neteří a svými dvěma dcerami v roce 2022 kvůli válce…“ **Tak začala své vyprávění paní Iryna Kuzmenko, se kterou jsem se sešla v Centru pro dětský sluch Tamtam v pražských Stodůlkách, kam chodí se svou neslyšící dcerkou Amálkou na setkání rodin s dětmi. Začátek jejich pobytu v Česku provázel prožitý šok z války, stres ze zjištěné sluchové vady mladší dcery a obavy všeho druhu ohledně jejich budoucnosti. Iryna myslela, že se v Česku zdrží pár týdnů a pak se vrátí domů. Nyní zde žije už téměř 5 let, adaptuje se na život v české společnosti a zjišťuje, že dokáže zvládnout víc, než si dříve myslela.**

„Jak vzpomínám na dobu, kdy jsme sem přijely? Bylo to šílené. Bolest z toho, že jsme musely odjet a opustit zemi, už trochu utichla, ale nikdy docela nezmizí. Zrovna nedávno jsem přemýšlela o tom, že nemám skoro žádné vzpomínky na Amálku z prvního půl roku jejího života. Z doby, kdy byla úplně maličká. Když jsme sem přijely, byly jí 2 měsíce a Alince 7 let. Dívám se na fotografie a pamatuji si, že tehdy jsme byly ve stresu, v takovém šokovém stavu. Nyní už se cítíme mnohem lépe. I bolest z Améliiny diagnózy už přešla. Potkaly jsme tu spoustu dobrých lidí, kteří nám vyšli vstříc a pomohli nám. Podpořili nás a já jsem tím byla nesmírně překvapená. Byl to obrovský šok, jak různí mohou být lidé. Obrovský rozdíl mezi tím zlem, co u nás páchali a dosud páchají Rusové, a dobrem, které jsem na vlastní oči viděla zde, když jsem se přistěhovala.“

Když bylo Amálce 8 měsíců, pojala Irynina sestra podezření, že její neteř špatně slyší.

„Bratr mého muže je neslyšící, ale genetické testy mu nikdo nedělal. Proto jsem se u své starší dcery snažila ověřit, jestli slyší dobře. Vše bylo v pořádku, ona slyší. U mladší dcery už mi to nepřišlo na mysl. V porodnici nikdo vyšetření sluchu nedělal a pak začala válka. Amálka byla klidné miminko a všestranně se rozvíjela. Nemluvila, ale reagovala na aktivity. Asi ve věku 7–8 měsíců, to už jsme byly se sestrou v Praze, jsem zavtipkovala, že Amálce se možná nelíbí její jméno, protože nereaguje, když jí něco říkám. Tak jsme se zasmály. Ale sestře se to v noci honilo hlavou a ráno mi povídá: ‚A co když neslyší, co jí říkáme?‘ V té vteřině jsem pochopila, že je to genetické a dcera neslyší.“

NÁVRAT NA UKRAJINU BYL ŠOK

Iryna chtěla pro Amálku v České republice co nejrychleji zajistit objektivní vyšetření sluchu metodou evokovaných potenciálů (SSEP), které se dělá dítěti ve spánku. Ale nešlo to tak rychle, jak si představovala. Amálka sice termín v České republice dostala, ale museli ho odložit, protože obě holčičky dostaly neštovice. Další termín byl až za půl roku.

„Nechtěla jsem ztrácet čas, už jsem z toho byla na nervy, a tak jsem poprvé od začátku války odjela na Ukrajinu do Charkova, aby dceru vyšetřili tam. Bylo to strašné. V Charkově už nebyli všichni lékaři, takže jsme to zkoušely ve Lvově. Ale také jsme neuspěly… Řekli mi, že dcera neslyší, ale vyšetření neudělali. Když jsem viděla, co se děje v Charkově, pochopila jsem, že nemohu dcery vystavit takovému riziku. Ohrozila bych je na životě, tak jsem se rozhodla vrátit zpět do Česka a počkat s vyšetřením sluchu na další termín.“

Vyšetření pomocí SSEP proběhlo ve Fakultní nemocnici v Motole a potvrdilo, že Amálka vůbec neslyší a že jí nepomohou sluchadla, pouze kochleární implantace. Rodina dostala termín operace. Ta se uskutečnila v září roku 2023. Iryna našla v čekárně motolské nemocnice letáček s nabídkou služeb Centra pro dětský sluch Tamtam. Zavolala tam a přišla s dcerou na ambulantní konzultaci. Z konzultace vyplynulo, že by rodina uvítala dlouhodobou terénní podporu rané péče. Začali spolupracovat s poradkyní Ivou.

„Sešly jsme se s Ivou v jedné místnosti. Byla jsem vděčná za podporu, kterou mi dávala. Bylo to pro mne velké překvapení a dodalo mi to obrovskou sílu. Ona tam zářila… jako květina (smích) *– bylo v ní teplo, světlo, podpora*

*i soucit… Chodila k nám domů a učila mě s Amálkou komunikovat a pracovat. Cítila jsem se tehdy opravdu špatně, sama v cizí zemi, pořád doma se třemi malými dětmi nebo u lékařů. Hlavně od nich jsem se na začátku učila češtinu (*smích*). Sestra chodila do práce, manžel byl ve válce a moji i manželovi rodiče zůstali na okupovaném území a nešlo se s nimi spojit.“*

ROZVOJ KOMUNIKACE V ČEŠTINĚ I RUŠTINĚ

Amálka do jednoho roku věku neslyšela žádný jazyk a nemluvila, ale než se začala učit poslouchat s kochleárním implantátem, komunikovala znaky českého znakového jazyka. Mamince to doporučila poradkyně Iva. Pro Irynu to bylo překvapení, protože, jak říká, na Ukrajině se dětem, které se chystají na kochleární implantaci, použití znakového jazyka nedoporučuje.

„Na Ukrajině je takový předsudek, prý aby se u dětí nezpomaloval rozvoj řeči,“ komentuje jiný přístup Iryna. *„Ale Iva nám to vysvětlila a podržela nás v tom, že znaky budou pro dítě podporou. Pokud bude Amálka znát znak, může si slovo po implantaci poslechově spojit s českým slovíčkem a později i s ruským. A opravdu dcera se začala rychle učit, protože je učenlivá, vnímavá a bystrá. Takže jsme úspěšně využívaly znaky.“*

Než se Amália začala učit poslouchat, musela maminka vyřešit ještě jeden problém – rozhodnout se, jaký jazyk jí zvolit jako mateřský, pro „užívání v běžném životě a u nich v bytě“. Iryna, dokud žila ještě v Charkově, ovládala na stejné úrovni ruštinu a ukrajinštinu. Češtinu tehdy ještě neuměla a ukrajinštinou zase moc nekomunikovala její starší dcera – rozuměla, ale nemluvila. Takže volba padla na ruštinu. Alinka se v ruštině rozvíjela poslechem doma a češtinu se začala učit ve škole.

Pro Amálku bylo potřeba sehnat logopedku. Iryna si pro ni přála Ukrajinku, která mluví rusky. Našla ji, ale jen online. Nyní spolu pracují už třetím rokem, každý pátek 30 minut.

Amálka už začíná i s českou logopedií. Nedávno proběhlo první setkání. *„Rozdělila jsem oba jazyky,“* vysvětluje Iryna. *„Holčičky doma mluvily rusky a všude jinde ve společnosti nebo ve školce česky. Než začala Amálka chodit do mateřské školy, netlačila jsem na ni, aby se učila češtinu. Jen poslouchala češtinu – v dopravě a také jsme chodily sem, na setkání rodin do Tamtamu* (tzv. sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi /SAS/ – pozn. redakce*). Zde jsme se i učily znakový jazyk. Nyní už Amálka rozděluje jazyky. Ví, že ve školce mluví česky a doma rusky. Občas se zeptá, v jakém jazyce je nějaké slovíčko. Také přijde domů ze školky a řekne: Pojďme mluvit česky… Hrát si, dovysvětlit něco atd.“*

ŠKOLSTVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ V ČESKU A NA UKRAJINĚ

Dostáváme se k tématu přístupu k dětem v našem školství a na Ukrajině a probíráme některé odlišnosti. Netýkají se lidského přístupu, ten je podle Iryny stejný, ale spíš přísnosti pravidel nastavených pro vzdělávání. Líbí se jí, že na děti se u nás klade ve školách menší tlak a učitelé se snaží, aby se tam cítily dobře. Nicméně výuka se jí někdy zdá až příliš lehká. *„Třeba ve třídě u mojí dcery dostávají velmi málo domácích úkolů. Aby měly děti čas na různé kroužky apod. Takže s domácími úkoly by podle mě mohli trochu přidat,“* směje se.

Co se týče zdravotnické péče v České republice, velmi si ji chválí. *„Nemůžu srovnat úroveň péče o děti s kochleárním implantátem, protože to jsem zažila pouze zde. Ale z toho, co jsem slyšela, je na Ukrajině nastavení procesorů ke kochleárním implantátům možná trochu obtížnější, zejména, pokud třeba rodiče bydlí někde na vesnici.“*

Češtinu se jak maminka, tak Amálka učily také během pravidelných setkání rodin v Tamtamu, které pro Irynu představují i psychologickou podporu – seznámila se zde s jinými rodiči dětí se sluchovým postižením, s nimiž si vyměňuje a sdílí zkušenosti. Jinak moc přátel v Česku zatím nemá, s výjimkou kamaráda, který pro ni představuje od začátku obrovskou praktickou pomoc a podporu.

„Zatím jsem tu nechodila do práce, tak jsem neměla moc možnost se seznámit. Ale nyní uvažuji o tom, že si založím podnikání. Pořídím si cukrárnu,“ těší se Iryna.

NÁVRAT DOMŮ?

Irynin manžel byl na frontě od počátku války. Jak Iryna podotýká, jejich vztah nikdy nebyl ideální. *„Nyní se rozvádíme. Ten vztah se nedal udržet. A v tom období, které jsem strávila sama, jsem se ujistila, že toho sama můžu zvládnout mnohem víc, než jsem si kdy myslela.“*

Pokládám Iryně otázku, zda by se chtěla po válce vrátit domů na Ukrajinu. Zhluboka vzdychne: *„Tuto otázku slyším docela často. Už jsem se naučila, nedělat si žádné plány do budoucna. Jsem připravená vrátit se domů, ale jestli válka bude trvat ještě rok, dva, chtěla bych spíš zůstat zde – kvůli dětem. Dcery tady přece jen nečekají, až válka skončí. Žijí si svůj život a Česko pro ně už představuje jeho obrovskou součást. Mají tu dětství, přátele. Téměř celý Amáliin život se odehrál právě tady. Také bych je nerada znovu vystavovala stresu spojenému s adaptací. I já jsem se tu už trochu adaptovala. A kdybychom se vracely na Ukrajinu, nebude to už ta Ukrajina, co znám…“*

Po skončení našeho povídání mě Iryna požádá, zda může ještě něco doplnit: *„Ještě bych chtěla dodat, že budu vždy vděčná České republice a lidem, které jsme zde potkaly na naší náročné cestě.“*

Připravila Lucie Křesťanová,
šéfredaktorka magazínu Dětský sluch
Fotografie archiv Iryny Kuzmenko

DĚTI MAJÍ OBROVSKÝ POTENCIÁL. VÍCEJAZYČNOST ANI SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ PRO NĚ NEMUSÍ BÝT PŘEKÁŽKOU

PŘIBÝVÁ DĚTÍ, KTERÉ VYRŮSTAJÍ V RODINÁCH S VÍCE JAZYKY, I TĚCH, JEŽ SE S ČEŠTINOU POPRVÉ SETKAJÍ AŽ PŘI NÁSTUPU DO ŠKOLKY. JAK POZNAT, ZDA JE POMALEJŠÍ VÝVOJ ŘEČI JEŠTĚ V NORMĚ, A KDY UŽ NAVŠTÍVIT ODBORNÍKA? KLINICKÁ LOGOPEDKA ALENA VOLTROVÁ V ROZHOVORU VYSVĚTLUJE, JAK PODPOROVAT BILINGVNÍ DĚTI, JAKÁ SPECIFIKA PŘINÁŠÍ SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ A PROČ JE PŘI VÝUCE CIZÍCH JAZYKŮ KLÍČOVÉ NECHAT DÍTĚ STAVĚT NA PEVNÉM JAZYKOVÉM ZÁKLADU.

Aleno, několik let jsme se jako kolegyně potkávaly v Centru pro dětský sluch Tamtam, tak zůstanu u tykání… Ve své praxi se potkáváš denně s dětmi z různých prostředí. Přibývá podle tebe dětí, které vyrůstají v těch vícejazyčných?
Ano, setkávám a určitě jich přibývá. Jsou to děti z rodin, kde má každý rodič jiný mateřský jazyk, kterým na dítě mluví. Dále děti přistěhovalců, které se s druhým jazykem setkávají později – nejprve mluví rodnou řečí (například ukrajinsky nebo vietnamsky) a s nástupem do mateřské školy přichází čeština. A můžeme přidat ještě umělý bilingvismus, kdy česky mluvící rodiče dají dítě například do anglické školky.

S jakými obavami přicházejí rodiče z vícejazyčných rodin do logopedické poradny nejčastěji?
Ke mně do ambulance asi nejvíce přicházejí děti z rodin, které se do Česka přistěhovaly. Nejčastěji přivádějí dítě ve věku 4–5 let s obavou, zda zvládne nástup do školy a bude v ní úspěšné. V mateřské škole totiž někteří zjišťují, že osvojování druhého jazyka nejde tak hladce, jak si představovali.

Kdy je podle tebe pomalejší rozvoj řeči u takového dítěte ještě součástí běžného vývoje a kdy už je vhodné vyhledat odbornou pomoc?
U dítěte z rodiny, kde je každý rodič jiné národnosti a mluví jiným jazykem, dítě vnímá dva jazyky hned od narození. Tam by žádné výrazné opoždění vůbec nemělo nastat. Dva jazyky se dítě učí déle než jeden, ale v rámci vývojových milníků, které má během rozvoje řeči projít, by se mělo zařadit na stejnou úroveň jako děti monolingvní. Tedy – kolem prvního roku říká slova, kolem druhého roku už dvouslovné věty a tak dále. Může míchat slovní zásobu z obou jazyků, to nevadí, ale milníky zůstávají. Pokud dítě postupuje pomaleji nebo například nerozumí běžným instrukcím, je na místě konzultace s klinickým logopedem. Rodiče bývají experti na své děti a nuance poznají velmi dobře.

Co bys doporučila rodičům, kteří doma mluví jiným jazykem než česky a zároveň chtějí podpořit rozvoj češtiny u svého dítěte?
Pomáhá mateřská škola, ale hodně záleží na přístupu pedagogů. Skvělé jsou zájmové kroužky, kde se dítě setká s jinými vrstevníky, s jinou slovní zásobou a jazykovou vybaveností. Dobrý je i pobyt na hřištích mezi českými dětmi nebo audio pohádky pro starší děti, které už mají s češtinou předchozí zkušenost.

Pokud má dítě sluchové postižení, přináší vícejazyčné prostředí nějaké specifické výzvy? Co bývá pro rodiny nejtěžší?
Určitě tam specifické výzvy jsou. Vždy závisí na době vzniku sluchové vady, včasné diagnostice a kompenzaci (např. nastavení sluchadel či implantátů), případně na tom, v jakém stupni jazykového vývoje dítě bylo, pokud se vada projevila později.
Narodí-li se do vícejazyčné rodiny dítě se sluchovým postižením a rodiče se rozhodnou pro komunikaci ve znakovém jazyce, doporučovala bych v začátcích zvolit primárně jeden znakový jazyk. Pokud žijí v Česku, pak český znakový jazyk. Znakové jazyky totiž nejsou univerzální a pro rodiče-cizince je to sice náročnější

výzva, ale pro dítě je jednoznačný a jednotný systém nesmírně důležitý pro vytvoření správného srozumitelného jazykového základu.

Jak moc je důležité, aby mělo dítě se sluchovým postižením od raného věku přístup k plnohodnotnému jazyku – ať už mluvenému, nebo znakovému?
Je to zásadní. Díky němu získá jazykový základ a pochopí smysl komunikace – zjistí, že pomocí slova nebo znaku dokáže získat to, co potřebuje. Naučí se princip komunikace a vybuduje si jazykový systém. Na tom pak může stavět další jazyk. Stejně to funguje u dětí, které se přistěhují do cizí země a už mají pevný základ ve své rodné řeči. Výuka nového jazyka je pro ně v tu chvíli snazší.

Jaké jsou nejčastější logopedické potíže u dítěte se sluchovým postižením, které využívá kompenzační pomůcky a komunikuje mluvenou češtinou?
Pokud budeme mluvit o dětech s izolovanou vadou sluchu, tedy bez přítomnosti dalších diagnóz, v rámci zvukové stránky řeči to bývají nejčastěji sykavky, samohlásky I a E a rozlišení znělosti u párových hlásek jako *P* a *B*. Může se objevit i kolísavá nosovost, kdy některé hlásky znějí více „přes nos“. V případě, že jsou sluchadla nebo kochleární implantať správně nastavené, si ale dítě v rámci logopedické terapie tyto hlásky obvykle osvojí velmi rychle. U těžších vad s horší či pozdější kompenzací se mohou vyskytovat potíže v koncovkách slov, dysgramatismy či neodpovídající užití modulačních faktorů řeči.

Dnes se mnoho dětí začíná učit cizí jazyk už v mateřské škole. Jak tuto situaci vnímat, pokud dítě zároveň dochází na logopedii?
Byla bych opatrnější u dětí s neurovývojovou poruchou, konkrétně s vývojovou dysfázií. U dětí s výraznějším narušením, které mají ve 4 až 5 letech jazykový problém i v češtině, bych nedoporučovala přidávat další jazyk. Ale i to je samozřejmě třeba posuzovat individuálně. Pokud dítě bude chtít chodit na anglický kroužek a já budu vědět, že je to půlhodina týdně, vedená hravou formou o barvičkách, zvířátkách, s písničkami, nebudu mu bránit. V případě výuky cizího jazyka rodilým mluvčím nebo kroužku s důrazem na gramatiku jiného jazyka bych se přimlouvala počkat. Dítě, které má jen artikulační poruchu, si může druhý jazyk klidně přidat.

Na základní škole je druhý jazyk povinný. Kdy je vhodné požádat o odklad či úpravu výuky?
Rozhodně bych byla obezřetná u dětí se zmiňovanou těžší vývojovou dysfázii, nebo například v případě těžší poruchy plynulosti řeči (koktavosti). Vždy je potřeba posuzovat individuálně, podle konkrétních potíží, ale i povahy dítěte. Větší problémy může mít dítě introvertnější, bázlivější. V takových případech doporučuji konzultaci se školským poradenským zařízením – pedagogicko-psychologickou poradnou nebo speciálně pedagogickým centrem, které může vydat doporučení k úpravě výuky.

Jaké zkušenosti máš s výukou cizích jazyků u dětí se sluchovým postižením?
Chodí ke mně jeden chlapec, co se učí anglicky a hodně ho to baví a daří se mu. Ale častěji mám v praxi děti, které se jazyk, většinou angličtinu, učí spontánně na dovolené a užívají si to. Objednají si pití, zmrzlinu, mají z toho dobrý pocit, a proto jim to hezky jde.

Co bys poradila rodičům dítěte se ztrátou sluchu, které se právě začíná učit cizí jazyk?
Pokud je tam dobrá kompenzace, dobrý jazykový základ v češtině nebo v jiném mateřském jazyce a dobrá motivace – tak s chutí do toho. (*úsměv*)

Co ti tvoji klienti nejčastěji ukazují?
Že děti, které nemají jinou komplikaci než vícejazyčnost či sluchové postižení, které je včas odhaleno a dobře kompenzováno, jsou neskutečně silné. Mají obrovský potenciál. Když my jim ho dovolíme rozvíjet, tak nás v naprosté většině hodně překvapí a dokážou neuvěřitelné věci. Děti z vícejazyčných rodin často využijí pro svůj profesní život potenciál „více jazyků zdarma“ a děti se sluchovým postižením hrají na flétnu, na klavír, hrají fotbal nebo basket nebo lezou po horách. Jen mají k těm svým dvěma ještě dvě ouška navíc.

Jaká je tvoje nejdůležitější rada pro rodiny, které řeší rozvoj řeči ve více jazycích?
Trpělivost, laskavost a obezřetnost. A ve chvíli, kdy pocítíte nejistotu, se neváhejte obrátit na klinického logopeda. Jsme tu od toho, abychom pomohli.

Mgr. Alena Voltrová působí jako klinická logopedka ve zdravotnickém zařízení v Benátkách nad Jizerou. V rámci své praxe se věnuje pacientům různého věku např. s opožděním ve vývoji řeči, artikulačními či neurovývojovými poruchami, poruchami polykání, orofaciálními rozštěpy, hlasovými poruchami, cévními mozkovými příhodami, ale také podpoře dětí z bilingvního prostředí a terapii pacientů se sluchovým postižením. Ve své práci klade důraz na včasnou diagnostiku, individuální přístup a úzkou spolupráci s rodinou.

Připravila Mgr. Radana Ardeltová, koordinátorka komunikace CDS Tamtam
Fotografie archiv Aleny Voltrové a Canva.com

NAŠE NEJVĚTŠÍ VÍTĚZSTVÍ JE, KDYŽ UŽ NÁS KLIENTI NEPOTŘEBUJÍ

VYŘÍDIT SI PŘÍSPĚVKY, NAJÍT ŠKOLU PRO DÍTĚ, SEHNAT LÉKAŘE – PRO VĚTŠINU Z NÁS BĚŽNÉ ÚKONY, PRO CIZINCE PŘICHÁZEJÍCÍ DO ČESKA MNOHDY NEPROSTUPNÁ DŽUNGLE SLOŽITÉ ÚŘEDNÍ ČEŠTINY A ROZTŘÍŠTĚNÉHO SYSTÉMU. MICHAELA PALÁNOVÁ Z INTEGRAČNÍHO CENTRA PRAHA (ICP), KTERÉ POMÁHÁ CIZINCŮM V HLAVNÍM MĚSTĚ, POPISUJE, S JAKÝMI BARIÉRAMI NOVĚ PŘÍCHOZÍ NEJČASTĚJI ZÁPASÍ, PROČ MŮŽE BÝT PROBLÉMEM PÉČE O DĚTI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A JAK VYPADÁ ÚSPĚŠNÁ INTEGRACE V PRAXI.

DŽUNGLE ÚŘEDNÍ ČEŠTINY A ROZTŘÍŠTĚNÝ SYSTÉM

Každý cizinec přichází s vlastním příběhem, zkušenostmi i potřebami, ale všechny spojuje jedno – potřebují se zorientovat v novém prostředí a úspěšně se začlenit do české společnosti. Klienti ICP pocházejí nejčastěji z Ukrajiny, Indie, Ruska, Vietnamu a Turecka. Naší rolí je být mostem mezi nově příchozími cizinci a českým systémem.
První měsíce po příjezdu bývají velmi intenzivní. Nově příchozí musí během krátké doby vyřešit celou řadu praktických záležitostí. Nejčastěji jde o vyřízení pobytu, orientaci ve vízových povinnostech, sjednání zdravotního pojištění, hledání vhodného bydlení nebo registraci u praktického lékaře. Velkou výzvou je také studium českého jazyka, bez kterého je obtížné fungovat samostatně.
Klienti řeší také zaměstnání nebo pokračování ve studiu. Rodiny s dětmi potřebují poradit s výběrem mateřské či základní školy, zápisem dětí nebo komunikací se školskými zařízeními. Naším cílem je jim tyto první kroky usnadnit, aby se v nové zemi cítili jistěji a mohli se co nejrychleji samostatně zapojit do běžného života.

Konzultace na veletrhu

VŠUDYPŘÍTOMNÁ BARIÉRA

Největší překážkou je všudypřítomná jazyková bariéra kombinovaná s neznalostí systému. Potřebné informace jsou dostupné téměř výhradně v češtině. Navíc se nejedná o běžný jazyk, ale o komplikovanou úřední češtinu, která dělá potíže i rodilým mluvčím.
Celý aparát je zároveň hodně roztříštěný. Zdravotnictví, školství a sociální systém fungují v ČR odděleně. Rodina tak musí komunikovat s mnoha úřady naráz a požadavky těchto institucí se často neshodují, což klienty uvádí do chaosu.

Úřední češtině často nerozumějí ani rodilí mluvčí. O to složitější je pro cizince.

Dlouhodobým strukturálním problémem je také přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, který striktně závisí na typu pobytového oprávnění. Když k těmto bariérám

přičteme celkovou nedostupnost odborných služeb, jako jsou extrémně dlouhé čekací lhůty v pedagogicko-psychologických poradnách či u dětských psychiatrů, ocitají se cizinci v patové situaci. K informaci, že takovou odbornou pomoc vůbec potřebují, se totiž kvůli izolaci dostávají s velkým zpožděním a následné měsíce čekání na termín vyšetření znamenají kritickou ztrátu času v raném vývoji dítěte.

ŽIVOT S DVOJÍM HANDICAPEM

Evidujeme nezanedbatelný počet klientů, kteří musí aktivně řešit dvojí handicap – sociální znevýhodnění kvůli svému původu a současně zdravotní postižení. Nejčastěji jde o rodiny s dětmi s poruchami autistického spektra nebo s jiným kombinovaným a smyslovým postižením. Česká rodina se v takové situaci může opřít o širší příbuzenstvo a má základní povědomí o tom, kam se obrátit. Rodina cizinců je naprosto izolovaná. Nemá zázemí a kvůli jazykové bariéře často nedokáže lékařům adekvátně popsat symptomy ani plně porozumět diagnóze.

Recepce

Specifické výzvy pak přináší například péče o neslyšící děti. Cizinci často nerozumí českému systému žádanek od lékařů. Vyšetření u logopedů, na neurologii či na foniatrii jsou navíc normovaná na češtinu, takže je těžké rozklíčovat, zda jde o sluchovou vadu, nebo jen o přirozené „tiché období“ při adaptaci na nový jazyk. To s sebou nese riziko chybné či opožděné diagnostiky.
Další obrovskou bariérou je český znakový jazyk. Není univerzální, je to plnohodnotný jazyk s vlastní gramatikou.

Neslyšící cizinec mu nerozumí o nic víc než mluvené češtině. Služby rané péče pro sluchově postižené jsou sice v Česku na velmi vysoké úrovni, ale jejich kapacity jsou dlouhodobě naplněné a možnost tlumočení do mateřských jazyků cizinců v těchto úzce specializovaných terénních službách citelně chybí.

KDE HLEDAT POMOC V OBLASTI ZDRAVOTNICTVÍ, ŠKOLSTVÍ NEBO SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

V České republice funguje provázaná síť organizací, které cizincům díky financování z veřejných dotací a darů dokážou bezplatně pomoci. Klíčem k úspěchu je v těchto případech včasné propojení expertů na integraci cizinců a specialistů na konkrétní zdravotní handicap.
V ICP se s těmito tématy v naší každodenní praxi setkáváme a řešíme je. Podobnou komplexní podporu a terénní asistenci cizincům nabízí také například organizace InBáze, z.s., a v oblasti právního poradenství pak Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) či Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU).

CESTA K SAMOSTATNOSTI

Pokud klienti potřebují vyřídit důležitou záležitost na úřadě, u lékaře nebo v jiné veřejné instituci, mohou využít naši podporu. Tlumočení poskytujeme celkem v šesti jazycích – v angličtině, ukrajinštině, ruštině, čínštině, vietnamštině a arabštině. Nejčastěji poskytujeme tlumočení právě při návštěvách lékařů a zdravotnických zařízení.

O INTEGRAČNÍM CENTRU PRAHA

Integrační centrum Praha o.p.s. (ICP) je nezisková organizace, která pomáhá cizincům zorientovat se v nové zemi a úspěšně se začlenit do české společnosti. Za více než 14 let působení podpořila okolo 60 000 unikátních klientů.
Vedle sociálního a právního poradenství, kurzů češtiny a tlumočení pořádá i vzdělávací semináře, komunitní aktivity či workshopy na školách zabraňující předsudkům. Služby jsou bezplatné a určené cizincům ze zemí mimo EU s legálním a dlouhodobým pobytem. V prostorách Magistrátu hl. m. Prahy provozuje také kontaktní místo dostupné i občanům EU.

Nejde ale jen o samotný překlad. Často vysvětlujeme i kulturní odlišnosti nebo způsob fungování institucí, čímž předcházíme nedorozuměním.
Naším dlouhodobým cílem však není klienty zastupovat, ale posilovat jejich samostatnost. Doprovody proto vnímáme jako podporu v období, kdy ji nejvíce potřebují. Chceme, aby si klienti postupně osvojili potřebné jazykové i praktické dovednosti a dokázali podobné situace řešit sami. Největším úspěchem pro nás je, když naši podporu už přestanou potřebovat.

Tým Integračního centra Praha

NEDOROZUMĚNÍ A MÝTY O ŽIVOTĚ CIZINCŮ V ČECHÁCH

Mýtů o cizincích existuje celá řada a téměř ke každé komunitě cizinců se nějaký váže. Z naší zkušenosti však nejvíce nedorozumění nevzniká jen kvůli samotným kulturním rozdílům nebo jazykové bariéře, ale ve chvíli, kdy jedna nebo obě strany nejsou ochotné naslouchat a snažit se pochopit situaci toho druhého.
Nedorozumění často pramení z nedostatku informací a zkušeností. To se netýká pouze cizinců, ale mezilidských vztahů obecně. Pokud se pokusíme podívat na situaci očima druhého člověka a porozumět okolnostem, kterými prochází, bude mýtů i vzájemných nedorozumění výrazně méně.
Častým zdrojem neporozumění jsou také rozdíly mezi systémy a každodenním fungováním v různých zemích. Proto není vhodné předpokládat, že člověk s migrační zkušeností automaticky ví, jak věci u nás fungují. Klíčem je otevřená komunikace a ochota vysvětlit i to, co nám samotným připadá samozřejmé.

DOBRÁ RADA DO ZAČÁTKU

Jednou z nejdůležitějších věcí po příjezdu je zjistit, jaké povinnosti a praktické záležitosti je potřeba vyřídit v prvních dnech a týdnech. Velmi užitečným zdrojem informací je web *newinprague.cz*, kde nově příchozí najdou přehledně zpracované informace o pobytových záležitostech, zdravotním a sociálním systému, kurzech češtiny, krizových kontaktech i dalších tématech, která usnadňují orientaci a začlenění do života v České republice.
Součástí webu jsou také komunikační karty, které mohou pomoci při návštěvě úřadů, škol, zdravotnických zařízení nebo dalších institucí. Díky nim se lidé mohou snáze domluvit i v situacích, kdy ještě neovládají češtinu na dostatečné úrovni.

Naším dlouhodobým cílem není klienty zastupovat, ale posilovat jejich samostatnost.

Centrum pořádá také vzdělávací semináře

Interkulturní ples 2019

Připravila Michaela Palánová, manažerka komunikace Integračního centra Praha (ICP)
Fotografie archiv Integračního centra Praha

MED EL

Jemné a dlouhé elektrody umožňující zavedení po celé délce hlemýždě

Anatomické struktury důležité pro elektrickou stimulaci, jako je Rosenthalův kanálek a spirální ganglie, sahají uvnitř fyziologicky tvarovaného hlemýždě až ke dvěma a půl závitům.[1] Proč tedy pomocí kochleárního implantátu nestimulovat po celé délce hlemýždě tak, jak to příroda zamýšlela?

Zjistěte více

Pouze pomocí dlouhých elektrod řady FLEX od firmy MED-EL lze elektricky stimulovat až do apikální oblasti hlemýždě a umožnit tak uživatelům dosáhnout lepších sluchových výkonů a přirozenější kvality poslechu.

1. Helpard, L., Li, H., Rohani, S. A., Zhu, N., Rask-Andersen, H., Agrawal, S., & Ladak, H. M. (2021). An approach for individualized cochlear frequency mapping determined from 3D synchrotron radiation phase-contrast imaging. IEEE Transactions on Biomedical Engineering, 68(12), 3602–3611.

M01778AT r1.0

hearLIFE

AudioNIKA s.r.o. | Jasenice 108 | 756 41 Lešná
Tel.1: 731 157 590, Tel.2: 731 157 593 | mail@audionika.cz

medel.com

IMPLANTÁT JE „SLUCH NA BATERKY“. PROTO JE ZNAKOVÁNÍ TAK DŮLEŽITÉ

VYSVĚTLUJE MARCEL KLIMEŠ, OTEC 5LETÉHO BEDŘICHA A 2LETÉHO NESLYŠÍCÍHO JINDRY

MANŽELÉ MARCEL A KATEŘINA KLIMEŠOVI ŽIJÍ SE SVÝMI DĚTMI VE ŠPANĚLSKU. O JEJICH RODINĚ BY SE DALO BEZ NADSÁZKY ŘÍCI, ŽE JE MNOHOJAZYČNÁ. KE KOMUNIKACI TOTIŽ POUŽÍVAJÍ NĚKOLIK MLUVENÝCH, ALE I ZNAKOVÝCH JAZYKŮ. V ČLÁNKU SE DOZVÍTE, KTERÉ JAZYKY TO JSOU, JAKÝ JE VE ŠPANĚLSKU SYSTÉM PÉČE O DĚTI SE ZTRÁTOU SLUCHU I TAMNÍ POSTOJ KE ZNAKOVÉMU JAZYKU.

Rodiče se do Španělska odstěhovali s dětmi před dvěma lety. Loni všichni přijeli o Velikonocích na návštěvu domů. Během Velikonoc však Jindru postihl zánět mozkových blan. Byl mu právě jeden rok.
Jeho stav byl tehdy vážný. Podstoupil operaci a následně byl na jednotce intenzivní péče v Česku. Rodina zde tedy musela oproti očekávání zůstat skoro rok. Po asi třech měsících, co se Jindra uzdravil, si rodiče všimli, že neslyší. Marcel hrál na klavír, ale Jindra na hudbu ani další zvukové podněty nereagoval. Vyšetření BERA ukázalo, že chlapcova ztráta sluchu je tak velká, že potřebuje kochleární implantát. Jindra byl následně oboustranně implantovaný.
Na začátku čerpala rodina ranou péči a zdravotní péči pro Jindru v Česku. Rodiče proto chvíli váhali, zda se vracet do Španělska, kde je systém sociální i zdravotní péče jiný a bude potřeba vše zjistit a zařídit nanovo. Přesto nakonec letos v březnu tuto cestu zvolili.

PÉČE VE ŠPANĚLSKU

Marcel je ve Španělsku zaměstnaný na pozici informatika a platí si sociální zabezpečení *seguridad social* zahrnující sociální a zdravotní pojištění i pro děti. Raná péče, která je určená pro vícero cílových skupin, nejen rodiny s neslyšícími dětmi, spadá pod místní samosprávu a zajišťuje se přes praktického lékaře. V místním okrese ale nemají žádnou zkušenost s dítětem s kochleárním implantátem, takže se aktuálně hledá specializovaná raná péče.

„Bydlíme v autonomním společenství Galicie, kde je místní Federace asociací neslyšících lidí FAXPG. Zaregistrovali jsme se u nich, setkali jsme se se sociální pracovnicí a dostali prvotní informace,“ přibližuje Marcel navázání kontaktu s místní komunitou neslyšících.
Rodiče budou také zařizovat obdobu české kartičky ZTP, která přináší rodině úlevy na daních a možnost využít různé programy včetně proplacení případných náhradních dílů k implantátu.
V nemocnici v provincii Lugo nezajišťují servis k implantátu Cochlear, a je proto potřeba hodinu dojíždět do dětské nemocnice v La Coruña. Rodiče Jindru také zaregistrovali u distributorské firmy pro Cochlear s názvem GAES kvůli záruce, nákupu baterií a případným náhradním dílům.
„Jsme rádi, že má Jindra implantát od značky Cochlear, protože v Galicii se jiná značka skoro neimplantuje,“ shrnuje situaci Marcel.
Co se týče nastavení komunikace, Marcel mi vysvětlil, že se s manželkou rozhodli zapojit kromě řeči i znaky: *„Jindru znakování baví a je na ně velmi šikovný. V Česku je předpoklad, že když má dítě implantát, nejspíš časem od znakování upustí. Ve Španělsku je to z našich zkušeností jiné. Nepředpokládá se, že se znakový jazyk ztratí, ale že se jej má dítě naopak nadále učit spolu s mluveným jazykem. Nás znakování také baví a přijde nám důležité, protože implantát je ‚sluch na baterky´. Když baterky z jakéhokoliv důvodu zrovna nebudou, je potřeba se moct domluvit komplexněji i nad rámec základních sdělení o jídle, pití a podobně.“*

„V Česku je předpoklad, že když má dítě implantát, nejspíš časem od znakování upustí. Ve Španělsku je to z našich zkušeností jiné. Nepředpokládá se, že se znakový jazyk ztratí, ale že se jej má dítě naopak nadále učit spolu s mluveným jazykem.“

ZNAKOVÝ JAZYK V RODINĚ

Nejprve se začali učit znaky českého znakového jazyka během neplánovaného pobytu v tuzemsku. Pomáhal jim přitom lektor znakového jazyka Pavel Kučera, který spolupracuje s Centrem pro dětský sluch Tamtam, a učili se také s aplikací *Znakujeme s Tamtamem.* Marcel vzpomíná, že využili i setkání s dalšími rodiči neslyšících dětí: *„Byli jsme za to moc rádi, protože nám to otevřelo obzory a dostali jsme se do komunity, kam bychom se jinak nedostali. Setkání nám pomohlo i v uvědomění, že v tom nejsme sami. Do té doby jsme měli nějaké povědomí o tom, že existují neslyšící lidé a kochleární implantáty, ale neměli jsme s nikým neslyšícím kontakt.“*
Po návratu do Španělska se Marcel začal učit i znaky španělského znakového jazyka a používat je v komunikaci s Jindrou. Je v plánu, že všichni čtyři absolvují kurz španělského znakového jazyka.

Aktuálně se rodina učí španělské znaky dle online slovníku. *„Jindra by měl umět španělský znakový jazyk plnohodnotně, nejen jako doplňkovou komunikaci,“* zdůrazňuje Marcel.
Tím, že Jindra slyšel do jednoho roku, možná se mu uchovala částečná sluchová paměť. Nyní má ve svých dvou a půl letech implantát, začíná vydávat různé zvuky, mnohé rozpoznává a snaží se odpovídat, občas něco říkat. Základní věci komunikuje českými nebo španělskými znaky: *chci jíst, chci pít, chci mámu,* dopravní prostředky, zvířátka, a další věci z knížek. I Béďa zná pár znaků.

DALŠÍ JAZYKOVÁ SPECIFIKA

Jazyková situace rodiny je specifická rovněž tím, že se děti setkávají i s několika dialekty španělštiny: *„Různí Španělé mluví různě: dialekty a nářečí mají velký vliv. V Galicii se mluví ještě galicijsky. Místní jsou na galicijštinu hrdí, je prvním úředním jazykem, španělština až druhým. Veškeré formuláře bývají v galicijštině. Béďa navíc chodí do školky, kde je mezinárodní komunita, takže má kolem sebe lidi, kteří mluví anglicky.“*
Další jazyková zajímavost rodiny spočívá v tom, že na děti mluví česky jen Kateřina a Marcel na ně od narození mluví výhradně španělsky: *„Naučil jsem se ji až po vysoké škole během cestování a díky online lekcím s rodilými mluvčími. I když já sám nejsem rodilý mluvčí, přišlo mi důležité, aby se děti odmalička rozvíjely i v jiném jazyce. Mají tedy*

bilingvní výchovu, se znaky lze říct vícejazyčnou. Přijde mi to lepší, než se učit jen anglicky, což je možné celkem kdekoliv. Umět další jazyk je do budoucího portfolia hrozně užitečné v rámci celého světa. Chtěl jsem tuto dovednost dětem předat, když je k tomu možnost. Možná by ale bývalo lepší, kdybychom se ženou mluvili oba oběma jazyky, aby si děti mohly naposlouchat různé nuance.“
Marcel ovládá kromě češtiny, angličtiny a španělštiny i plynně polštinu a portugalštinu. Mezi sebou komunikují Marcel a Kateřina primárně česky, občas španělsky. Pokud jsou dohromady všichni čtyři, Béďa odpovídá podle toho, ve kterém jazyce byla položena otázka. Béďa používá bez problému češtinu i španělštinu, i když si hraje a sám na sebe mluví. Nejprve se mu slova pletla, ale nyní už rozlišuje, které slovo patří do kterého jazyka.

„Umět další jazyk je do budoucího portfolia hrozně užitečné v rámci celého světa.“

Než se Marcel s manželkou pustil do bilingvní výchovy, načítal studie a zjišťoval zkušenosti dalších rodin. Vývoj jazyka je podle něj velmi individuální: *„Znám rodinu, kde dítě mluví už docela dobře trilingvně ve třech letech. Jinde to zkoušeli, ale nedařilo se, a proto ze tří jazyků přešli ke dvěma. Výhodu mají rodiny, kde je alespoň jeden rodilý mluvčí.“*
Při pobytu v Česku mohl Béďa naposlouchávat španělštinu z různých videí a během pracovních online hovorů, kterých se s tatínkem účastnil a slýchával, jak komunikuje s kolegy ve španělštině. Španělština se u něj naplno rozvinula po přestěhování, protože s kamarády komunikuje španělsky.

WALDORFSKÁ ŠKOLKA

Konkrétní místo svého pobytu ve Španělsku vybírala rodina již při prvním pobytu nejen s ohledem na ceny nemovitostí, ale přihlíželi také k dobrým referencím na mateřskou školu pro Béďu. Vyhrála soukromá waldorfská školka a dům v její blízkosti. Rodiče jsou velmi spokojení s učitelkou a osobním přístupem školky, na rozdíl od státních škol a školek, které jsou prý hodně „betonové“, tedy bez většího přístupu k zeleni.
Na waldorfské školce oceňují to, že děti tráví hodně času venku a věnují se manuálním činnostem, které Béďovi prospívají. Vyhovuje jim i tradiční opakování cyklů toho, co dítě dělá, což podle nich zajišťuje kontinuitu a stabilitu všeho, co se kolem dítěte děje.
Jindra je zatím s maminkou doma. Do budoucna by měl ve státní škole nárok na tlumočníka zdarma, v soukromé však nikoliv.
Do Španělska pravidelně jezdí na návštěvu rodina z obou stran a jsou také v kontaktu přes videohovory. Podle Marcela si rodina ponechává mnohé aspekty české kultury: *„Tím, že jsme vyrůstali v Česku, máme batoh plný českých věcí. Přivezli jsme si české mouky, ze kterých žena peče český chleba, protože místní je hodně tvrdý. Máme český kalendář. Držíme české Vánoce a českou velikonoční výzdobu. Pohádky a knížky mají děti také převážně v češtině.“*

Připravila Mgr. Lucie Brandtlová,
publicistka Informačního centra rodičů a přátel
sluchově postižených a psychoterapeutka
Fotografie archiv rodiny Klimešových

ZEPTALI JSME SE

Mají děti z více jazyků v rodině zmatek, nebo spíš prospěch?

Když k nám do poradny přijde rodina, kde táta mluví slovensky, máma česky a do toho se všichni snaží učit český znakový jazyk, první otázka rodičů bývá téměř vždy stejná: *Nezamotáme tím našemu dítěti hlavičku?*
Je to naprosto pochopitelná obava. Ráda ale rodiče hned na začátku povzbuzuji tím, že dětský mozek je chytřejší a pružnější, než si vůbec dovedeme představit.
Více jazyků v jedné rodině nebývá pro dětský mozek překážkou, ale pořádným **tréninkem**. Dříve se věřilo tomu, že když na dítě mluvíme více jazyky, uděláme mu v hlavě zmatek. Dnešní výzkumy ale ukazují přesný opak. Dětský mozek funguje jako houba a nemá v sobě žádnou „omezenou kapacitu“, která by se po třetím jazyce naplnila. Dítě nasává slova i znaky bez jakéhokoliv vědomého úsilí, zkrátka tím, že v tom prostředí žije. Stojí za to si také připomenout, že přibližně do 7 let věku vrcholí schopnost naučit se **jakýkoliv jazyk** na úrovni rodilého mluvčího bez námahy a s dokonalou gramatickou intuicí.
Pokud dítě přepíná mezi více jazyky, trénuje tím schopnosti, kterým se říká **exekutivní funkce. Znamená to, že se učí lépe soustředit, rychleji přizpůsobovat změnám a řešit problémy. Vícejazyčné děti tak dostávají do života skvělou kognitivní rozcvičku.**
Často se mě rodiče ptají, jestli znakování nezpomalí mluvení. Strach, že dítě „zleniví“ a nebude mít motivaci používat hlas, je obrovský. Jenže věda i praxe ukazují opak. Znakový jazyk a mluvená řeč si v mozku nekonkurují. Pro neslyšící nebo nedoslýchavé dítě jsou znaky spíše pomocníkem a jistotou, že se domluví hned, bez vzteku

a frustrace. Znakový jazyk je vizuální (zpracovává se jinou cestou než sluchový vjem), není tedy konkurentem mluvené řeči, ale jejím největším spojencem.
Někdy se stává, že dítě v jedné větě smíchá česká slova, slovenský výraz, a ještě k tomu přidá znak. Hlavně prarodiče to často znepokojuje, ale vlastně si můžete spíše oddechnout. V odborném jazyce lze toto pojmenovat jako přepínání kódů, které není známkou chaosu, ale naopak jazykové inteligence. Dítě zkrátka sáhne po tom nejrychlejším a nejsrozumitelnějším výrazu, který má zrovna „po ruce“, aby vám sdělilo, co právě potřebuje. Stejně tak je normální, když máte pocit, že slovní zásoba bilingvního dítěte v jednom jazyce je menší než u jiného vrstevníka, který zná jen češtinu. Kdybyste ale sečetli slova a znaky, které vaše dítě zná napříč všemi jazyky, zjistili byste, jak bohatý svět pojmů doopravdy má.
Možná někteří ze čtenářů znají **Grammontovo pravidlo** pro výchovu dětí ve vícejazyčném prostředí (každý z rodičů mluví na dítě výhradně a konzistentně ve svém rodném jazyce). Moderní psychologie ale doporučuje toto pravidlo nebrat tolik rigidně a dogmaticky.
Nejdůležitější není dodržení zásady, ale vaše společná pohoda a citové bezpečí. Jazyk je totiž v první řadě nástrojem k tomu, abychom si byli blízko. Pokud jste z cizí země, nepřestávejte na své dítě mluvit svým rodným jazykem jen proto, že vám někdo řekl, že máte mluvit jen česky. Rodný jazyk je nositelem vašich emocí, lásky, ukolébavek a rodinného tepla. Pokud byste se nutili do jazyka, v němž se necítíte přirozeně, dítě to ucítí.
Pokud vedle rodných jazyků přidáte do vašeho života ještě znakový jazyk, dáváte dítěti hlavně jistotu, že vám bude rozumět a vy budete rozumět jemu. Netlačte na stoprocentní přesnost ani dokonalou gramatiku. Mnohem důležitější je, aby vám doma spolu bylo dobře a komunikace vyjadřovala přijetí.
Dotazy do psychologické poradny můžete posílat i vy na e-mail holyanska@tamtam.cz. V případě zájmu lze domluvit termín osobní návštěvy.

Jaké možnosti v rámci České republiky mají bilingvní/mezinárodní rodiny a jednotlivci například při jednání na úřadech, u lékaře s ohledem na volbu komunikačního systému a tlumočení?
V českém sociálním a právním systému je nutné rozlišovat, o jaký typ komunikace se jedná, protože česká legislativa ke každému jazyku přistupuje zcela jinak. Pokud rodina nebo její člen ke komunikaci využívá český znakový jazyk, je situace z pohledu legislativy jednoznačná. Podle zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, mají tyto osoby při komunikaci u lékaře, na úřadech, ve školách či při vyřizování dalších nezbytných životních potřeb jasné právo na bezplatné tlumočení. To se vztahuje jak na český znakový jazyk, tak na komunikační systémy vycházející z českého jazyka, jako je například znakovaná čeština. Tyto tlumočnické služby jsou v České republice definovány zákonem o sociálních službách (https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384), jako samostatná registrovaná sociální služba, což znamená, že jsou pro klienty bezplatné a jejich náklady jsou kryty ze státního rozpočtu.
Zcela odlišná situace však nastává v případě cizího mluveného jazyka, jako je například angličtina, němčina či ukrajinština. Podle správního řádu je oficiálním jednacím jazykem v České republice jazyk český. Úřady, pojišťovny ani zdravotnická zařízení nemají obecnou zákonnou povinnost z vlastních prostředků zajišťovat nebo hradit komerční tlumočníky pro cizí mluvené jazyky. Pokud účastník řízení prohlásí, že neovládá jednací jazyk, má sice plné právo si tlumočníka obstarat, ale standardně tak musí učinit na vlastní náklady. Pro rodiny, které si komerční překladatele nemohou dovolit, však existuje schůdná alternativa. Je možné se obrátit na specializované neziskové organizace a integrační centra pro cizince. Tyto instituce disponují takzvanými interkulturními pracovníky. Tito odborníci klientům pomáhají nejen s orientací v české administrativní a sociální problematice, čímž pomáhají překonávat jazykovou i kulturní bariéru.
Poslední, velmi specifickou skupinou jsou zahraniční národní znakové jazyky, mezi které patří například britský znakový jazyk, americký znakový jazyk nebo mezinárodní znakový systém. Český zákon o komunikačních systémech garantuje právo na bezplatné tlumočení výhradně pro český znakový jazyk a systémy na něm založené. Jiné národní znakové jazyky pod tuto zákonnou ochranu na území České republiky nespadají. Pokud neslyšící cizinec nebo člen mezinárodní rodiny potřebuje tlumočení do svého mateřského zahraničního znakového jazyka, musí si rodina tyto služby zajistit a uhradit sama na komerční bázi, a to nejčastěji oslovením certifikovaného soudního tlumočníka.
Naše sociální poradna může pomoci celou situaci zorganizovat, informovat o legislativních možnostech a propojit klienta s vhodnými navazujícími službami, jako jsou tlumočníci českého znakového jazyka či interkulturní pracovníci. Zároveň s klientem v poradně předem podrobně a srozumitelně projdeme veškeré formuláře a podklady pro úřady v češtině, aby samotné jednání s institucemi bylo co nejefektivnější.
V případě dalších dotazů se můžete obrátit na Sociální poradnu pro osoby se sluchovým postižením a jejich blízké na telefonním čísle +420 734 674 849 nebo na e-mailu socpor@tamtam.cz.

Připravily Mgr. Marie Holyanska, psycholožka v Psychologické poradně CDS Tamtam a Mgr. Denisa Poláchová, vedoucí odborného sociálního poradenství CDS Tamtam

KROMĚ ČLOVĚKA BEZ RUKOU SE ZÁKLADY ZNAKOVÉHO JAZYKA MŮŽE NAUČIT KAŽDÝ

KONSTATUJE LEKTOR ZNAKOVÉHO JAZYKA, VYCHOVATEL A OSOBNOST NESLYŠÍCÍ KOMUNITY MILAN FRITZ

SÁM POCHÁZÍ ZE TŘETÍ GENERACE NESLYŠÍCÍCH A VYRŮSTAL S ČESKÝM ZNAKOVÝM JAZYKEM. OŽENIL SE S TLUMOČNICÍ JOSEFÍNOU, KTERÁ SLYŠÍ, TAKŽE MAJÍ JEJICH DĚTI PŘÍSTUP K MLUVENÉ ČEŠTINĚ I ZNAKOVÉMU JAZYKU. MILAN FRITZ MI PROZRADIL, JAK V RODINĚ KOMUNIKUJÍ V NEJRŮZNĚJŠÍCH SITUACÍCH A ZDA MÁ PODLE NĚJ BILINGVISMUS NĚJAKOU NEVÝHODU. SDÍLEL I SVÉ ZKUŠENOSTI S TÍM, JAK SE VYVÍJÍ POHLED NA ZNAKOVÝ JAZYK A ŽE V ČESKU STÁLE CHYBÍ NESLYŠÍCÍ LIDÉ NA VEDOUCÍCH POZICÍCH. DOTKLI JSME SE I JEHO POHLEDU NA RIZIKA GENOVÉ TERAPIE A TLUMOČENÍ PROSTŘEDNICTVÍM UMĚLÉ INTELIGENCE.

Pane Fritzi, mnozí naši čtenáři už vás znají, ale mohl byste přesto představit, čemu se pracovně věnujete?
Moje hlavní role je vychovatel ve škole pro neslyšící v Radlicích na prvním stupni v odpolední družině. Vyučuju také na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy znakový jazyk. Třetí moje práce je v České televizi, kde pracuju obvykle jeden víkend v měsíci, na pozici moderátora a scénáristy v Televizním klubu neslyšících a jazykového supervizora při natáčení každoroční vánoční pohádky v českém znakovém jazyce. Šest let jsem také v radě ASNEP (Asociace neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel).

Měl jste během svého vyrůstání přístup k více jazykům?
Jsem ze třetí generace neslyšících a celá naše rodina používala výhradně český znakový jazyk. K mluvenému českému jazyku jsem se v dětství mimo školní docházku téměř nedostal. Vyrůstal jsem v komunitě neslyšících. Až díky setkání s mojí současnou manželkou, která je slyšící, jsem se víc přiblížil slyšícímu světu. Manželka používá i znakový jazyk, takže spolu znakujeme. V její rodině jsou ale všichni slyšící a mluví i kolem mě, takže s nimi poprvé jsem se intenzivněji ocitl mezi slyšícími a začal tak používat různá gesta pro komunikaci.

Jak komunikujete nyní, když už máte svoji rodinu?
Máme tři děti: Emílii (8 let), Aloise (6 let) a Aničku (3 roky). Všechny jsou slyšící. Manželka a já spolu znakujeme. Ona na děti mluví, já na ně znakuju. Když jsme všichni spolu, manželka buď něco dětem řekne a mně to pak přeznakuje, nebo mluví a znakuje naráz znakovanou češtinou. Bylo by zvláštní, aby nepoužívala svůj mateřský jazyk na děti, ale zároveň komunikaci přizpůsobí, když jsem s nimi já. Pokud jsme na nějaké větší akci i s manželčinou rodinou, povídají si v mluvené češtině a manželka mi znakovým jazykem přibližuje, o čem mluví. Případně pomůže s komunikací, pokud bych něco chtěl sdělit příbuznému já. U mých rodičů děti používají znakový jazyk, u prarodičů z manželčiny strany mluvenou češtinu.

„I když mohou být tyto děti s vývojem řeči pozadu, vždy to doženou. Výhodou je, že mají jak se svými rodiči komunikovat, a tím je vytvořen základ pro vztah a spojení s rodiči.“

Jaký je podle vás optimální přístup k nastavení komunikace u slyšících dětí s neslyšícími rodiči?
Je vždy důležité, aby měly děti s rodiči plnohodnotnou komunikaci. U rodičů, kteří primárně komunikují znakovým jazykem, to může zajistit jedině používání znakového jazyka a předání jej dětem jako jejich mateřského. Přetrvávají obavy, že znakový jazyk naruší vývoj řeči. Už je ale jasně vidět, že to tak není. Děti mají možnosti rozvíjet mluvený jazyk na logopedii, ve vzdělávání a celkově se pohybují ve slyšící společnosti a mají kolem sebe lidi, co mluví. I když mohou být tyto děti s vývojem řeči pozadu, vždy to doženou. Výhodou je, že pokud s nimi rodiče od mala znakují, mají jak se svými rodiči komunikovat, a tím je vytvořen základ pro vztah a spojení s rodiči. Když neslyšící rodiče, jejichž mateřský jazyk je znakový, na své slyšící děti kvůli obavám o jejich rozvoj řeči mluví, je to podle mě velká škoda, protože nemají kontrolu nad svým hlasem a dávají dítěti špatný řečový vzor. Komunikace pak nemusí být funkční a když si nemohou vyprávět i o hlubokých, vážných věcech, může to narušit jejich vztah a nemusí mít k sobě tak blízko.

Jaké jsou podle vás výhody využívání dvou a více jazyků v rodině?
Pokud každý rodič používá jiný jazyk jako u nás doma, děti vyrůstají v bilingvním prostředí a je to pro ně bonus. Děti se nemusí později v životě učit druhý jazyk, ale získají ho přirozeně. Je to obrovská dovednost, která je do života jedině pozitivní. Existují výzkumy, které ukazují, že bilingvní děti mají vývoj jazyka i mozku na dobré úrovni. Můj šestiletý syn Alois mi často říká, jakou má radost, že umí znakový jazyk. Je jediný mezi spolužáky, kdo ho umí, a sám si to uvědomuje a reflektuje.

„Můj šestiletý syn Alois mi často říká, jakou má radost, že umí znakový jazyk."

Myslíte, že existují i nějaké nevýhody bilingvismu?
Může se objevit téma (ne)vyváženosti. Často v rodině vyhrává mluvený jazyk a je trochu nadřazený znakovému. Jak zařídit opravdovou vyváženost obou jazyků, bohužel nevím. Jiné nevýhody mě nenapadají.

Co může slyšícím rodičům neslyšících dětí bránit v tom, aby se naučili znakový jazyk?
Když si představíme rodinu slyšících rodičů i dětí, kde by rodiče s dítětem neměli zavedenou komunikaci do jeho pěti let, nemluvili by na něj a nic mu nevyprávěli, maximálně by měli pár gest – líbilo by se nám to? Společnost by to nedovolila, u slyšících je to nemyslitelné. Dítěti musíme dát jazyk a rodiče s ním musí komunikovat. Jak je možné, že to samé dopustíme pro neslyšící děti slyšících rodičů? Přijde mi to hrozně smutné. Dítě je tím poškozené, protože mu něco zásadního do života chybí. Přitom existují kurzy i online, lze se napojit na neslyšící

komunitu. Zdrojů informací je hodně, máme služby rané péče, Tamtam…
Už na neslyšící miminko je potřeba znakovat. Dnes se díky screeningu dozvíme často velmi brzo, že dítě neslyší a rodiče mohou na kurz začít docházet hned.

Chápu, ale co když jim znakový jazyk moc nejde, nejsou třeba talentovaní na jazyky?
Když bych to porovnal, na Filozofické fakultě učím znakový jazyk studenty, kteří mají tento předmět přibližně 6 až 7 hodin týdně po dobu tří let, a potom už mohou být tlumočníky! Rodiče samozřejmě nemusí jazyk hned umět na takové úrovni. Za půl rok či rok studia se ale mohou dostat na základní komunikační úroveň a začít rovnou znakový jazyk používat doma. A jak se postupně zlepšují dalším studiem, mohou předávat svému dítěti ze znakového jazyka víc a víc a komunikace se prohlubuje. Samozřejmě ne každý je talentovaný na jazyky, ale z mých zkušeností je každý schopen se naučit minimálně základní úroveň znakového jazyka. Asi jen s výjimkou rodičů, kteří mají amputované ruce. Jinak výmluvy rodičů odmítám. Nestačí odezírat – dítě i s menší sluchovou vadou nebude rozumět například v hluku. Podobně je to s integrací bez znakového jazyka.

Můžete rozvést svůj pohled na integraci dětí bez přístupu ke znakovému jazyku?
Pokud neslyšící dítě nemá přístup ke znakovému jazyku,

může to sice působit, že vše zvládá, ale kolem puberty se často začne ukazovat, že porozumění není tak dobré. Spolužáci mluví jeden přes druhého a neslyšící se může cítit velmi osaměle, protože nerozumí. Pokud pak chce do komunity neslyšících, neumí znakový jazyk, což je pro něj mnohem horší situace, než pokud by od začátku měl přístup i ke znakovému jazyku a později možnost být v kontaktu s komunitou neslyšících. Moje velká prosba k rodičům neslyšících dětí je: zpřístupněte svým dětem znakový jazyk! Trochu nám do toho ale „hází vidle“ medicínský pohled některých lékařů, kteří znakový jazyk na první místo nedávají a jejich názor má obvykle u rodičů větší váhu než odborníků z Tamtamu a komunity. Lékaři nabízí především sluchadla a kochleární implantáty, což chápu, protože čím dříve začne dítě kompenzační pomůcku používat, tím lépe pro jeho rozvoj. Avšak nikdo už neříká, že i ke kompenzační pomůcce pro sluch je stále potřeba znakový jazyk! Bere se to tak, že kompenzační pomůckou už se vše „vyřeší“. To je velká škoda. Má být od začátku zajištěné obojí.

K medicínskému pohledu a rychlým „řešením“ mě napadá citlivá otázka: jak se díváte na genovou terapii?

Vnímám to jako zásah do komunity neslyšících, která je velmi specifická tím, že má svou vlastní kulturu a tradice. Je to podobné jako u komunity původních obyvatel Ameriky – kdysi se jim řeklo, že musí jít bydlet do města. Také se jim to nelíbilo a snažili se svoji kulturu chránit. Podobně v Česku u Romů. Představte si, že bychom řekli, že máme genovou terapii, kterou každého Roma nebo Afroameričana změníme na bělocha. Zní nám to hrozně. A to samé je u neslyšících: také máme svou identitu. Lékaři a vlády se nás, neslyšících, neptají, zda chceme být slyšící. Kdyby se zeptali, věřím, že by neslyšící z komunity řekli ne, nechceme a jsme spokojení, jak jsme. Oni rozhodují o „nápravě“ sluchu, ale já to beru tak, že co si to dovolují, zasahovat nám do životů. S genovou terapií by neslyšící nejspíš zcela vymizeli…

„Moje velká prosba pro rodiče neslyšících dětí je: zpřístupněte svým dětem znakový jazyk!“

Vnímáte postupně větší respekt ke znakovému jazyku ve společnosti?

V roce 1880 bylo na Milánském kongresu rozhodnuto, že se ve školství přejde na orální výchovu. Ta byla bohužel prosazována až do revoluce roku 1989. Poté se začal respekt ke znakovému jazyku pomalu zlepšovat. Už na Milánském kongresu, kde pro orální výchovu hlasovalo 160 hlasů, byly čtyři proti – všechny z Ameriky, kde později vznikla Gallaudetova univerzita pro neslyšící. V Česku jsme v tom pozadu. Podívejte se, jak málo máme neslyšících psychologů, podnikatelů, lidí ve vedoucích pozicích. Dosud nemáme jediného ředitele školy, přestože se neslyšící kandidáti na tento post hlásili. Podle mě je to dáno historií a orální výchovou. Neslyšící to sice nějak zvládali, ale měli minimum informací a spoustě věcí nerozuměli, byť se tvářili, že rozumí, protože jim nic jiného nezbývalo. Taková situace vytvořila obrovské bariéry, které se nadále nesou společností. Dnes už máme Televizní klub neslyšících a tlumočení Událostí na ČT24 , které vidí i slyšící a je to rychlá osvěta, které potřebujeme víc a víc, aby se respekt zvětšoval. Vnímám však, že většina slyšících lidí ještě není připravená na komunikaci s neslyšícími.

„Lékaři a vlády se nás, neslyšících, neptají, zda chceme být slyšící. Kdyby se zeptali, věřím, že by neslyšící z komunity řekli ne, nechceme a jsme spokojení, jak jsme.“

V čem se to projevuje?

V běžném životě třeba vejdu do výtahu a slyšící člověk na mě začne mluvit. Ukážu gestem, že neslyším. Slyšící by mohl jednoduše ukázat, zda jedu nahoru nebo dolů. Na to ani není potřeba se dopředu připravovat. Ale přesto toho většinou nejsou schopni. Podobně komunikace s prodavači v obchodech nebo s číšníky v restauracích. Ukážu na lístku, co si chci objednat. Cenu mi mohou ukázat na účtence nebo terminálu, ale většinou to lidi nenapadne, složitě se mi to snaží říct a nerozumíme si. V Americe slyšící, když se

potkají s neslyšícím, jsou připravenější, vezmou bez problému mobil a napíšou mu, co je potřeba sdělit.

Jaké kroky je podle vás potřeba udělat, aby se situace vyvíjela k lepšímu?
V rámci vzdělání jsou ještě znát prvky minulého režimu. Nemyslí se na to, že neslyšící mají vyrůstat v tom, že mají svůj hlas, jsou součástí společnosti, mohou být hrdí na to, že jsou neslyšící. Máme už osobnosti, které se ozývají a bojují. Díky lepším tlumočnickým službám mají možnost se ozvat, ale mění se to pomalu. Máme koncept *ally*, spojenec (slyšící spojenec neslyšících), ale vůdčích osobností je stále málo, přibližně dvacet na obrovské množství práce a rolí. Změnu sami neutáhnou… Mě osobně dalo hrozně moc studium na Filozofické fakultě – právě i hrdost, že jsem neslyšící. Pomohlo mi to postavit mou identitu.

Změnilo se něco za dobu vaší praxe vychovatele a lektora?
Působím jako vychovatel a lektor 15 let. Na internátech bylo dřív neslyšících dětí opravdu hodně a bylo to skvělé v tom, že byly přirozeně v prostředí komunity. Teď se často integrace vyzkouší a čeká se – když to nefunguje, jdou do škol pro neslyšící. V Radlicích jsou neslyšící děti i děti s dalšími přidruženými postiženími. Za sebe vnímám, že mají štěstí v tom, že potkávají vrstevníky s potížemi, které ony samy zažívají a mohou to sdílet. Mají kolektiv dospělých, kteří se jim umí přizpůsobit a ví, jak na to. Ale v rámci integrace, ví učitelé opravdu, jak se těmto dětem přizpůsobit, aby se měly co nejlépe? To je podle mě otázka…
V oblasti lektorství se moc nezměnilo. Pro mě jen to, že vídám své bývalé studenty, jak tlumočí v televizi a jinde. Moc si jich vážím, protože opravdu zvládli propojení slyšícího a neslyšícího světa. Takových lidí je velmi málo. Studium našeho oboru navíc není vůbec snadné, musí se hodně snažit. Musí zvládnout nejen znakový jazyk, ale i lingvistiku a znalost oblasti neslyšících na vysoké úrovni. S našimi náročnými vyučujícími to někdy nemají lehké (*smích*).

Jaký je váš pohled na snahy využít umělou inteligenci pro tlumočení znakových jazyků? Ztratí se něco z tlumočení, když tlumočník nebude živá osoba?
Asi před měsícem se na internetu objevila známá animovaná pohádka, kde postavy komunikovaly přímo americkým znakovým jazykem. To se mi moc líbí a byl bych rád, kdyby takových pohádek přímo ve znakovém jazyce díky umělé inteligenci vznikalo víc. Stejně tak by se mohla zpřístupnit umělá inteligence, aby bylo možné s ní komunikovat znaky. Ale mimo pole zábavy, například u lékaře a na úřadě, bych si nepřál, aby mi tlumočila umělá inteligence. Výzkumníci, kteří na tom pracují, si myslí, že je to dobré, ale často jim chybí znalost toho, že znakový jazyk má jinou gramatiku. Avataři používající americký znakový jazyk neslyšícím možná tolik nevadí, protože slovosled angličtiny a ASL (*Americký znakový jazyk – pozn. redakce*)

se tolik neliší. V českém znakovém jazyce je to jiné. Navíc potřebujeme také propracovanou mimiku, chápat tón a důraz… Avataři zvládají manuální část, ale bez nemanuální části to není znakový jazyk. Obávám se, že by se to v takové formě pak šířilo mezi běžné lidi. Riziko je, že ve snaze uspořit, by se používali jen avataři, ale z mého pohledu avatar nikdy nemůže nahradit živého tlumočníka.

„Představte si, že bychom řekli, že máme genovou terapii, kterou každého Roma nebo Afroameričana změníme na bělocha. Zní nám to hrozně. A to samé je u neslyšících: také máme svou identitu."

Povězte nám o své práci v Radlickém zpravodaji a v České televizi…
V Radlicích jsem aktivně působil v kroužku s názvem Multimediální tvůrčí dílna, který vznikl díky vychovateli Leošovi Procházkovi. Tehdy ještě nebylo téměř nic online, a proto jsme chtěli vytvořit pravidelné školní zpravodajství. Dalo mi to spoustu zkušeností, které jsem pak využil v České televizi. Dnes jsem v ČT 15 let moderátorem, 8 let scénáristou a 4 roky v roli jazykového supervizora. Vymýšlím témata, na která se zaměřit. Musím počítat, že se může na program dívat teoreticky 10 milionů lidí. Myslím na to, aby program navazoval, informace byly pravdivé, fungovala struktura. Je to velká zodpovědnost, ale jsem za tuto příležitost hrozně rád.

Jak vnímáte aktuální situaci v České televizi?
Poplatky by podle mě měly zůstat. Dějí se velké škrty a obáváme se, že pořady, jako je náš, půjdou stranou.

Připravila Mgr. Lucie Brandtlová, publicistka Informačního centra rodičů a přátel sluchově postižených a psychoterapeutka
Fotografie archiv Milana Fritze

DOMA JE DOMA

PANÍ TSOTSO SOUMAH MENSAH ŽIJE V PRAZE SE SVÝM MANŽELEM A DVĚMA SYNY – 11,5LETÝM ASTONEM A 4,5LETÝM AXELEM. AXEL SE NARODIL PŘEDČASNĚ, COŽ MU PŘINESLO DO ŽIVOTA ŘADU ZDRAVOTNÍCH KOMPLIKACÍ. S PANÍ TSOTSO JSME HOVOŘILY O TOM, JAK SE V ČECHÁCH VYROVNÁVALA S NOVÝM PROSTŘEDÍM, ČESKOU KULTUROU A JAKOU POMOC V PÉČI O AXELA PRO NI PŘEDSTAVOVALO ČESKÉ ZDRAVOTNICTVÍ, SLUŽBY CENTRA PRO DĚTSKÝ SLUCH TAMTAM, ORGANIZACE EDA A DALŠÍCH.

Pani Tsotso, prozradíte nám něco o zemi, ze které pocházíte? Jakým jazykem se tam mluví, jaké jsou tam zvyky?
Jsem z Toga, které leží v západní Africe. V Togu se mluví mnoha jazyky. Úředním jazykem je francouzština a já mluvím kromě francouzštiny jazyky mina a ewe. Jsou podobné. Jsem páté dítě ze šesti v rodině. Protože pocházím z jižní části „Agbodrafo“, které je asi 40 kilometrů vzdálené od hlavního města Lome, dali mi tradiční rodné jméno Tsotso. Znamená to „4. holka z Agbodrafo v rodině“. U nás se dávají dětem jména podle pořadí jejich narození v rodině a podle jména otce.

Co máte ve své zemi ráda a co byste raději změnila?
Co mám ráda ve své zemi? To je pro mě těžká otázka, protože jsem o tom nikdy takhle nepřemýšlela. Pro mě je doma prostě doma. Řekla bych, že asi nejvíce mám u nás ráda lidi a dobrou atmosféru. Určitě by se v Togu mohla zlepšit zdravotní péče, sociální služby apod.

Kdy jste se přistěhovala do České republiky a proč? Byla to pro vás velká změna? Jak jste se vyrovnávala s novým prostředím – s mentalitou našich lidí, jiným jídlem apod.?
Přistěhovala jsem se v roce 2007 kvůli studiu. Studovala jsem Českou zemědělskou univerzitu v Praze. Velkou změnou pro mě byla čeština. Netušila jsem, že je tak těžká. Ale neměla jsem na výběr, tak jsem se do ní pustila a nějak jsem to zvládla (*smích*). Pořád se snažím svou češtinu zdokonalit.
Další šok pro mě byl, jak byli (a jsou) všichni zvědaví a pokládali mi stejné otázky vždy a všude: *„Odkud jste? Proč jste tady? Není vám zima? Kdy se vrátíte? Jak jste se sem dostala? Proč zrovna Čechy?“* Tyto otázky dostávám pořád. Představte si, když se potkám s 20 novými lidmi denně, slyším tu otázku 20krát. Občas se až bojím přiblížit nebo se potkat s lidmi. Někdy kvůli tomu asi vypadám asociálně, hlavně, když nemám náladu na povídání o sobě.
Co se týče českého jídla, moje první bylo svíčková s knedlíky – a to mi fakt moc chutnalo. Takže s českým jídlem jsem problém neměla. S novým prostředím jsem se vyrovnávala tak, že „všude je něco“ a snažila se pochopit českou kulturu, trochu historii a jací jsou zde lidé.

Omlouvám se, také mě ta otázka, odkud jste, napadla jako první. Musí to být otravné…
U nás by se lidé, když se potkají poprvé, spíš zeptali: *„Jak se jmenujete?“* Nebo: *„Jak dlouho jste tady?“* Já o sobě nerada příliš mluvím, hlavně s někým, s kým nejsme dlouho kamarádi. Ale musím uznat, že v rámci Tamtamu jsem se s tímhle nepotkala. Bylo to pro mne docela překvapení (*smích*).

Kde se narodil Axel a jaké byly okolnosti jeho narození?
Axel se narodil v nemocnici v Motole ve 24. týdnu těhotenství. Je to velký bojovník. Bojoval se vším možným – s nedonošeností, infekcemi a dalšími zdravotními komplikacemi. Ale byli jsme v dobrých rukách zdravotníků – doktorů i sestřiček, hlavně na neonatologii. Axel tam ležel od 25. ledna do 7. srpna 2022, pak nás přeložili na jiné oddělení. V Čechách jsme tehdy byli tři – já, můj manžel a v té době 7letý syn Aston. Ostatní členové rodiny byli s námi jen v telefonickém spojení. Ani jsme jim nemohli všechno detailně vysvětlovat, protože takhle na dálku je dost těžké některým věcem porozumět. Hlavně, když jsou tady úplně jiné podmínky, než znají od nás z domova, například, že malé dítě zůstane samo v nemocnici bez rodičů…
Axel se nakonec dostal poprvé domů 20. září, ale po 2 týdnech už jsme leželi znovu v Motole. Oslavil tady i svoje 1. narozeniny. Bylo to pořád dokola. Někdy si děláme srandu, že když už toho má Axel v bytě dost, vyžaduje hotel. Tak si zas něco vymyslí, a jedeme do Motola na pobyt.

Kdy se přišlo na to, že Axel neslyší?
To, že Axel neslyší, jsme se dozvěděli, když mu bylo kolem 3 let. Jeho akutní zdravotní stav museli řešit dříve než sluch. V prosinci 2024 se povedlo vyšetření pomocí SSEP (*metoda ustálených evokovaných potenciálů – pozn. redakce*). Pro nás to byl další šok a obavy, jak s ním budeme žít. Bylo mi moc líto, že musí mít ještě další problém navíc. Nevěděla jsem, jak se s tím mám srovnat.

Co se dělo dál?
Jako vždycky, musela jsem začít zjišťovat informace. Jenže jsem na to neměla sílu. Naštěstí byla u nás v prosinci paní z rané péče organizace EDA, protože Axel má také zrakové postižení. Doporučila nám Centrum pro dětský sluch Tamtam, které jsem hned kontaktovala. Byla to úleva, jak nám zavolali zpátky a vše vysvětlili – Axelovy výsledky, doporučili nám, kde najít více informací, facebookovou skupinu. I když bylo období Vánoc, nabídli mi, že mohu volat i mezi svátky, kdybych něco potřebovala. Řekli nám vše ohledně znakového jazyka i jaký je postup vyšetření na kochleární implantaci. Dalo mi to naději, že je možné, aby jednou Axel slyšel jako my. Nakonec Axel na kochleární implantaci nešel, stačilo mu sluchadlo. To ale pořád nechce moc nosit.

Jakou pomoc a podporu pro vás nyní představuje Tamtam? Využíváte i jiné služby?
Dnes v Tamtamu využíváme službu rané péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS) a terapii Snoezelenu. Musím Tamtam pochválit. Pomáhá nám v tom, jak s Axelem máme pracovat s ohledem na jeho sluchové postižení. Doporučuje nám hračky a hlavně, máme poradkyni rané péče Šárku, na kterou se mohu obrátit, kdykoli mi něco není jasné. Axel má Šárku rád (*úsměv*). Kromě Tamtamu využíváme péči EDA a spolupracujeme se SPC.

Jakými mluvenými nebo znakovými jazyky v rodině komunikujete – s manželem, dětmi?
Doma mluvíme francouzsky a s Axelem se snažíme komunikovat českými znaky. Máme jenom základ, ale také pár svých vlastních gest. Se starším synem jsem mluvila ještě jazykem mina, ale teď už ne, aby Axel v jazycích neměl zmatek. S Axelem se učíme barvy a jména zvířat v češtině. Axel zatím rozumí velmi málo, ale nevzdáváme se a znakujeme.

Jak je to s péčí o děti se zdravotním handicapem v Togu? Měl by Axel možnost dostat doma péči, kterou má zde?
Musím uznat, že zde je zdravotní péče na vysoké úrovni, když to porovnám s Togem.

Jaké plány má vaše rodina do budoucna?
Teď se nedá moc plánovat, uvidíme časem. Ale rádi bychom se vrátili do Toga, protože tady se cítíme moc sami. I když už tu žiju dlouho a mám Českou republiku moc ráda, hlavně Prahu, pořád mám doma kámoše z dětství a svoje kořeny.

Co vám v poslední době udělalo největší radost?
Máme velkou radost z toho, že Axel už sám chodí, krásně se posunul ve vývoji a dělá nám radost. Hlavně, když ukáže, že nám sice rozumí, ale že nebude dělat to, co po něm chceme (*smích*). Axel už se učí také hrát si s dětmi v aktivizačních skupinách v Tamtamu (SAS). Naučil se tam také sedět u stolu a pracovat.

Připravila Lucie Křesťanová,
šéfredaktorka magazínu Dětský sluch
Fotografie archiv Tsotso Soumah Mensah

MÝTY A POZNATKY O ZNAKOVÁNÍ DĚTÍ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

ZNAKOVAT, ČI NEZNAKOVAT? JE TO V DNEŠNÍ DOBĚ VŮBEC JEŠTĚ OTÁZKA, KTEROU MÁ SMYSL SE ZABÝVAT? TATO OTÁZKA BYLA URČITÝM ZPŮSOBEM SOUČÁSTÍ DISKUSE O VÝCHOVĚ DĚTÍ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM JIŽ OD POLOVINY OSMNÁCTÉHO STOLETÍ. DNES JI JIŽ VELKÁ ČÁST ODBORNÍKŮ Z ŘAD LOGOPEDŮ, LÉKAŘŮ I PRACOVNIC RANÉ PÉČE POVAŽUJE ZA VYŘEŠENOU A ODPOVÍDAJÍ JEDNOZNAČNĚ: PŘÍTOMNOST ZNAKOVÉHO JAZYKA V PROSTŘEDÍ DÍTĚTE S KOCHLEÁRNÍM IMPLANTÁTEM NEPŘEDSTAVUJE PRO ROZVOJ MLUVENÉHO JAZYKA ŽÁDNÁ RIZIKA, NAOPAK SKÝTÁ MNOHO BENEFITŮ.

Současné výzkumy hovoří jasně ve prospěch co nejranější jazykové stimulace, nehledě na modalitu – tedy na to, zda jde o vizuální nebo zvukový jazyk. I přesto však někteří specialisté z řad profesí pečujících o tyto děti i jejich rodiče mohou ke znakování stále zaujímat nedůvěřivý či dokonce odmítavý postoj. Ten může být do určité míry způsobený mýty, které se okolo tématu znakového jazyka v souvislosti s kompenzací sluchu stále drží, a které jsou bohužel následkem problematických interpretací některých vlivných vědeckých studií.

V tomto článku se věnujeme původu některých těchto mýtů a představujeme nové poznatky, které jednoznačně hovoří ve prospěch znakování.

Kochleární implantace u malých dětí je přirozeně spjata s přáním rodičů, aby si dítě co nejdříve a co nejefektivněji začalo osvojovat mluvený jazyk své rodiny a společnosti, ve které bude vyrůstat, jazyk (či jazyky), které jim umožní nejen rozvoj komunikačních schopností a vztahů, ale také rozvoj vlastní osobnosti, myšlení a kognitivních i sociálních dovedností, jež jsou na rozvoj jazyka navázané. Jenže než se dítě podaří odpovídající kompenzační pomůckou vybavit, může se dítě ocitnout v jazykovém vakuu.

JAK VZNIKALY NĚKTERÉ PŘEDSUDKY VŮČI ZNAKOVÉMU JAZYKU U DĚTÍ

Při osvojování mluveného jazyka vstupuje do hry nepřeberné množství faktorů. Kromě věku implantace, který

Vědci s pomocí elektroencefalografie zkoumají, jak se vyvíjí mozek při učení se znakovému jazyku. V současnosti tým hledá do výzkumu další dobrovolníky z řad tlumočníků českého znakového jazyka.

bývá často zdůrazňován jako zásadní z důvodu optimálního načasování v ohledu na zrání mozku, hrají roli také vnější proměnné. Jednou z nich je vystavení znakovému jazyku. V zásadě existují dva hlavní argumentační proudy, které stojí za vznikem představy, že vystavení znakovému jazyku u dětí se sluchovým postižením může narušovat vývoj mluveného jazyka. Jedním zdrojem této obavy jsou zkratkovitě interpretované výsledky několika neurozobrazovacích studií ze začátku jednadvacátého století. Ty daly vzniknout teoriím, jež v odborných kruzích zakořenily tak hluboko, že se zatím ani za pomoci nových poznatků nepodařilo toto přesvědčení úplně vymýtit. Podívejme se na ně blíže.

Jádrem těchto teorií, pro které se vžil název *„visual takeover hypotesis“* (neboli hypotéza převzetí zrakem) je tvrzení, že při sluchové deprivaci doprovozené vystavením vizuální jazykové stimulaci dochází ke změnám fungování sluchové kůry v mozku, která je typicky odpovědná za zpracování zvuků. Podle těchto teorií se pod vlivem znakového jazyka začne „sluchový mozek“ specializovat na zpracování zrakových podnětů a přestává být schopný reagovat na zvukové podněty, tedy také řeč. A to bez možnosti pozdějšího zvrácení tohoto jevu, ani když dojde ke kompenzaci sluchu[1].

Moderní věda však ukazuje, že tato obava je zcela lichá. To, že sluchová kůra neslyšících lidí může při zpracovávání vizuálních podnětů, řečových i neřečových, projevovat zvýšenou aktivitu, tzv. „krosmodální aktivaci“, dnešní studie nezpochybňují, stejně jako fakt, že čím déle hluchota trvá, tím spíše lze aktivitu na vizuální podněty pozorovat. Výrazně ale korigují představu o tom, jaké následky se s tímto jevem pojí, respektive zpochybňují vztah příčiny a následku, který původní studie deklarují. Zároveň z nových výzkumů vyplývá i to, že krosmodální aktivace může být naopak dokonce spojena s lepšími výsledky při osvojování si mluveného jazyka, což naznačuje komplexnější vztahy, než by se mohlo na první pohled zdát.

ŽÁDNÉ SPRÁVNĚ PROVEDENÉ STUDIE NEPROKÁZALY, ŽE BY ZNAKOVÝ JAZYK ŠKODIL

Kromě výše popsaných teorií souvisejících s neurální reorganizací v mozku mohla být odborná veřejnost ovlivněna některými dalšími, ne zcela správně provedenými nebo interpretovanými, studiemi. Ty se snažily odpovědět na otázku, jak vystavení znakovému jazyku ovlivňuje osvojování mluvené řeči a jazyka. Jednou z nejznámějších studií, která na sebe po publikaci strhla výraznou kritiku, byla například studie Ann Geers a kolegů, která vyšla v roce 2017[2]. Autoři srovnávali, jak si mluvený jazyk osvojují děti, které užívají „manuální komunikaci“ (zahrnující americký znakový jazyk, totální komunikaci, baby sign, znakovanou angličtinu, komunikaci s podporou znaku a podobně) a děti, které manuální komunikaci nevyužívají. Své poznatky interpretovali jednoduše tak, že vystavení znakovému jazyku rozvoji toho mluveného škodí. Což je interpretace, která na reakci nenechala dlouho čekat. Ačkoli tak studie mohla způsobit – a pravděpodobně skutečně i způsobila – škody v tom, jak je na užívání znakového jazyka u neslyšících dětí nahlíženo, přinesla možná i něco dobrého. Tím byla bouřlivá diskuse ve vědecké komunitě, která odkryla řadu metodologických a interpretačních chyb. V kritice se opakuje upozornění na několik zásadních pochybení, zejména však zaměnění příčiny a následku: autoři interpretují výsledky tak, že děti, se kterými rodiče znakují, se kvůli tomu ve svém vývoji neposouvají tak jako děti, u kterých znakování reportováno nebylo. Jenže se nabízí úplně opačná interpretace, která je v tomto případě více pravděpodobná – tedy že děti, kterým se rozvoj mluvené řeči nedaří, více inklinují k užívání vizuálních systémů, protože pro ně představují přirozenější či efektivnější způsob komunikace.

Podobně nešťastně interpretovaných výzkumů je pak celá řada. Do dneška však platí, že žádné správně provedené studie nepřinesly spolehlivé důkazy o tom, že by znakový jazyk vývoji toho mluveného škodil. Je tomu spíše

TAKEAWAY ANEB CO SI Z ČLÁNKU ODNÉST

- Mýty o neblahém efektu znakování obvykle pramení ze zkratkovitých a nesprávných interpretací vědeckých studií.
- Kvalitní studie neukazují, že by vystavení znakovému jazyku ohrožovalo rozvoj mluveného jazyka. Pokud vliv znakového jazyka nacházejí, je pro rozvoj řeči spíše pozitivní.
- Nebojte se dítěti nabídnout znakový jazyk co nejdříve – i když sami teprve začínáte, každý input (*jazykový vstup – pozn. redakce*) se počítá.
- Díky přístupu ke znakovému jazyku přestane platit, že by sluchová deprivace byla rovna jazykové deprivaci.
- Na znakování je nutné se dívat nikoli jako na volbu v případě nouze, ale jako na přirozený jazyk, který je možné dítěti dát hned od začátku. Cílem není volba buď slovo, nebo znak, cílem je zprostředkovat dítěti jazyk jako systém a prostředek komunikace co nejdříve.

naopak. Současné výzkumy ukazují, že včasná stimulace ve znakovém jazyce díky překlenutí období potenciální jazykové deprivace napomáhá udržet optimální kognitivní vývoj a tím rozvoj mluveného jazyka podporuje.

BIMODÁLNÍ BILINGVISMUS – VÍCEJAZYČNOST JAKO KAŽDÁ JINÁ?

Nyní již odborná komunita ví, že užívání znakového jazyka a současné osvojování mluveného jazyka nestojí proti sobě, ale mohou se efektivně doplňovat. Pokud dítě v takovém prostředí vyrůstá, stává se vlastně bilingvním. Bilingvismus (čili vícejazyčnost) jako takový je rovněž spojený s dlouhou řadou různých mýtů a předsudků (více k těmto si můžete přečíst v brožuře *Děti a bilingvismus*, kterou vydalo nakladatelství Academia v roce 2024[3]).
V případě kombinace mluveného a znakového jazyka mluvíme o tzv. bimodálně bilingvní výchově, což je termín, který odkazuje na dvě přítomné modality – orálně-auditivní a vizuálně-motorickou. A zbořme jeden mýtus o bilingvismu hned na začátek: Člověk nemusí oba jazyky ovládat na vysoké úrovni, abychom o něm mohli říct, že je bilingvní. Přístup k jazykům určitě nemusí být v bilingvní výchově vyvážený, aby šlo o bilingvní výchovu.
Podobně jako u unimodálního bilingvismu i u bimodálního platí, že trajektorie osvojování daných jazyků souvisí s množstvím a zejména diverzitou a kvalitou inputu čili jazykového „materiálu" v okolí dítěte. Je proto naprosto přirozené, že pokud dítě vyrůstá ve vícejazyčném prostředí (pro příklad si představme rodinu, kde s dítětem maminka mluví odlišným jazykem než tatínek), můžeme v každém z jazyků pozorovat kupříkladu pomalejší nárůst slovní zásoby, který může být patrný zejména zpočátku. Pokud ale sečteme všechna slova z obou jazyků, které bilingvní dítě ovládá, zjistíme, že velikost jeho slovníku se od monolingvních dětí neliší. Podobně to funguje u dětí, které si osvojují jazyky v různých modalitách, proto platí, že pokud má dítě okolo sebe dostatek mluveného jazyka, není potřeba mít starost, že by se znakování rozvíjelo *na úkor* mluvení – spíše budou oba jazyky fungovat vedle sebe a doplňovat se. Proto je důležité bilingvismus u dítěte brát v potaz při hodnocení jejich jazykového vývoje. V českém prostředí však bohužel dosud nemáme žádné testy, které by umožňovaly u dětí rozvoj znakového jazyka hodnotit.
V rodinách se slyšícími rodiči a neslyšícími dětmi samozřejmě vyhledávání inputu ve znakovém jazyce představuje výzvu a vyžaduje od rodičů nemalé nasazení. Jelikož se často učí společně s dítětem, mohou často nabýt dojmu, že nemají dostatečnou úroveň, aby svému dítěti mohli být správným vzorem. Studie však ukazují, že dítě se znakový jazyk naučí i od nerodilých mluvčích, a své rodiče dokonce předčí tak, že jazyk si osvojí bez chyb[4]. V České republice existuje řada organizací (i aplikací), které se ve svých kurzech specializují na rozvoj komunikačních dovedností v rodinách (například Centrum pro dětský sluch Tamtam, Tichý svět, SUKI, Speciálně pedagogická centra apod.)

ZNAK VERSUS SLOVO – FALEŠNÉ DILEMA

Rodiče dětí s kochleárními implantáty mívají od operace velká očekávání: věří, že si dítě osvojí mluvený jazyk, bude navštěvovat školu v rámci hlavního vzdělávacího proudu, zvládne poslech i v náročném prostředí a nebude mít problém třeba ani s telefonováním. O to více mohou při doporučení, aby dítěti nabídli komunikaci prostřednictvím znakového jazyka cítit, že je tato představa v ohrožení: Znamená to, že moje dítě se mluvit nenaučí? Znamená to, že si nenajde slyšící kamarády, protože bude komunikovat jinak než oni? To může vyvolat falešnou představu, že pokud rodiče na znak přistoupí, konají nezvratitelnou volbu a vzdávají se možnosti, že si dítě mluvený jazyk osvojí. Jenže to není vůbec pravda. Pro některé rodiny plní znak především funkci prvotního komunikačního systému, který dítě potřebuje, aby se neocitlo v jazykové izolaci v citlivém období před implantací. Pro jiné rodiny se může stát plnohodnotnou alternativou mluveného jazyka, který si dítě později osvojí také. A pro některé děti se skutečně může stát primárním prostředkem komunikace.

Na znakování je nutné se dívat nikoli jako na volbu v případě nouze, ale jako na přirozený jazyk, který je možné dítěti dát hned od začátku, když zatím nemá přístup k jazyku mluvenému. Nehledě na to, jestli u užívání znakového jazyka rodina v budoucnu zůstane, nebo nikoli. Moderní studie zdůrazňují nutnost individuálního nastavení komunikační strategie vhodné pro danou rodinu a zároveň vyzdvihují benefity zařazení znaku při procesu vývoje. Bilingvní výchova poskytuje kromě zjevné

komunikační výhody také výhody kulturně-sociální. Neslyšící dítě, byť vyrůstající ve slyšící rodině a opatřené nejvyspělejší technologií, zůstává po sundání implantátu neslyšícím. Život mu přináší zkušenosti, které se slyšícími sdílet nelze, a může tak pro něj být důležité mít možnost komunikovat s někým, kdo prožívá podobné věci jako on či ona.

VÝZKUM JAZYKA U DĚTÍ S KOCHLEÁRNÍMI IMPLANTÁTY V ČESKU

V České republice je výzkum osvojování jazyka u dětí s kochleárními implantáty a se sluchadly teprve v plenkách. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, Lékařské fakultě v Hradci Králové, a v Psychologickém ústavu Akademie věd jsme v rámci laboratoře SPEAKin lab zkoumali, jak děti s kochleárními implantáty a se sluchadly vnímají řeč, znakový jazyk a pouhé pohyby rtů. Pomocí neinvazivní neurozobrazovací metody fNIRS (blízké infračervené spektroskopie) jsme měřili aktivaci sluchového mozku při sledování a poslouchání pohádek v české znakovém jazyce a v češtině. Jedním z našich nejzajímavějších výsledků bylo, že děti, jejichž rodiče s nimi znakovali, měly na mluvený jazyk ve „sluchové“ části mozku silnější odezvu než děti, které okolo sebe znakový jazyk neměly[5]. Tento výsledek představuje další ukázku toho, že znakování může sloužit jako podpora pro rozvoj mluveného jazyka. V současné době u nás probíhají i další výzkumy a stále hledáme rodiče s dětmi, kteří by se rádi zapojili.

Pokud byste měli o účast zájem, budeme rádi, když se nezávazně přihlásíte do databáze přímo na stránkách naší výzkumné skupiny (https://www.babylab.ff.cuni.cz/prihlasovaci-formular/) nebo mailem: michaela.svoboda@ff.cuni.cz.

Literatura:

1) Giraud, A. L., & Lee, H. J. (2007). Predicting cochlear implant outcome from brain organisation in the deaf. Restorative Neurology and Neuroscience, 25(3–4), 381–390.

2) Geers, A. E., Mitchell, C. M., Warner-Czyz, A., Wang, N. Y., Eisenberg, L. S., & CDaCI Investigative Team (2017). Early Sign Language Exposure and Cochlear Implantation Benefits. Pediatrics, 140(1), e20163489. https://doi.org/10.1542/peds.2016-3489

3) https://web-api.academia.cz/uploads/VKN_135_Deti_a_bilingvismus_web_f79ddbd999.pdf

4) Singleton, J. L., & Newport, E. L. (2004). When learners surpass their models: The acquisition of American Sign Language from inconsistent input. Cognitive psychology, 49(4), 370-407.

5) Svoboda, M., Kikoťová, N., Kučerová, M., Držata, J., Krtičková, J., Chrobok, V., & Chládková, K. (2026). Limited cross-modal activation to visual language in the auditory cortices of hearing-impaired children. NeuroImage, 329, 121835. https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2026.121835

Mgr. et Mgr. Michaela Svoboda
studuje doktorský obor Aplikovaná lingvistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Vystudovala fonetiku a později také logopedii a baví ji výzvy spojené s propojováním výzkumu a praxe. Hlavním zájmem jejího vlastního výzkumu je vývoj jazyka u dětí s kochleárními implantáty a také neurokognitivní aspekty bimodálního bilingvismu.

Připravila Mgr. et Mgr. Michaela Svoboda, doktorandka oboru Aplikovaná lingvistika na FF UK
Fotografie archiv autorky, archiv FF UK, Vladimír Šigut (Univerzita Karlova), Pavlína Černoch Jáchimová (Magazín A, Akademie věd ČR)

CITY POTŘEBUJI VYJÁDŘIT PŘIROZENĚ VE SVÉ MATEŘŠTINĚ

VYSVĚTLUJE MARION, MAMINKA NEDOSLÝCHAVÉHO OSKARA A SLYŠÍCÍHO OLIVERA Z ČESKO-FRANCOUZSKÉ RODINY

MARION A LUBOR KAŇOVI TVOŘÍ ČESKO-FRANCOUZSKOU RODINU. SPOJENÍ DVOU KULTUR A DVOU JAZYKŮ PODLE NICH OBOHACUJE NEJEN JE SAMÉ, ALE I JEJICH DVA SYNY, DVOULETÉHO OLIVERA A ČTYŘLETÉHO OSKÁRKA. U STARŠÍHO OSKÁRKA UKÁZAL UŽ NOVOROZENECKÝ SCREENING VADU SLUCHU A OD DVOU LET NOSÍ SLUCHADLA. RODIČE SLÝCHALI OD OKOLÍ OBAVY, ZDA SE MU DOBŘE VYVINE ŘEČ, KDYŽ NA NĚJ DOMA MLUVÍ DVĚMA JAZYKY, A JEŠTĚ MÁ SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ. DNES VŠAK OSKÁREK KOMUNIKUJE ZCELA PLNOHODNOTNĚ ČESKY I FRANCOUZSKY. MARION MI POVĚDĚLA, CO PODLE NÍ OSKÁRKOVI POMOHLO PŘI ROZVOJI OBOU JAZYKŮ, JAK PROPOJUJÍ ČESKÉ A FRANCOUZSKÉ TRADICE I O ČEM BY SE MĚLO S DĚTMI MLUVIT UŽ OD ŠKOLKY.

Oskárek se narodil na konci srpna 2022 a v lednu se potvrdilo podezření, že má mírnou až střední nedoslýchavost. Čeští lékaři doporučili ještě počkat, jaký bude Oskárkův vývoj a sluchadla dostal až ve dvou letech. Při pobytu ve Francii zašli i k francouzskému lékaři, který by nasadil sluchadla rovnou, ale rodiče se nakonec rozhodli dát na doporučení českých odborníků. Doma se totiž

zdálo, že slyší dobře a reaguje na zvuky, ale mezi více lidmi nebo venku v hlučnějším prostředí začalo být znát, že potřebuje kompenzaci. Bez sluchadel býval víc nervózní a unavený, ale po krátké době, kdy si na ně zvykl, se to zlepšilo a začala mu pomáhat. Když se narodil Oliver, měl Oskar období žárlivosti, což bylo pro Marion těžké, ale nyní už je podle ní mezi bratry cítit jak rivalita, tak i láska. Začínají si společně hrát.

JAZYKY V RODINĚ

Zajímalo mě, jak oba rodiče mluví na děti a mezi sebou: *„Já na Oskárka a dnes i na Oliverka mluvím až na výjimky francouzsky a manžel česky. City mám ve francouzštině: když jsem šťastná nebo se zlobím, když miluju atd., je těžké vyjádřit to cizím jazykem a potřebuju to vyjádřit přirozeně ve svém mateřském jazyce. Jen když jsme všichni spolu doma, mluvím také česky anebo když jsme mezi dalšími Čechy a nechci, aby si mysleli, že si sdělujeme něco o nich. Oskárek měl tedy plnohodnotný přístup k oběma jazykům přibližně půl na půl. Díky tomu se u Oskárka od začátku vyvíjela stejná úroveň francouzštiny jako češtiny. Máme štěstí, že je Oskárek na jazyky nadaný, mluvil už ve dvou letech lépe se sluchadly než dnes Oliverek v jeho věku.“*

Někdy Oskar říkal věty složené z českých i francouzských slov, ale postupně to samo odeznělo a nyní už rozlišuje, která slova patří do kterého jazyka. Když probírají ve školce nějaké téma, například zvířata, naučí se nová slova v češtině a doma mu je Marion pravidelně doplňuje o francouzské protějšky.

Velkou roli při rozvoji jazyka hrálo čtení, které Oskárka odmalička velmi baví: *„Snažila jsem se najít knížky ve francouzštině na podobné téma, které probírali ve školce. Některá témata by mě nenapadla a nemusel by se s nimi doma setkat. Za to jsem ráda a doplním je o francouzštinu. Pořád čteme. Myslím, že je to pro Oskárka do života velká výhoda.“*

Během měsíční návštěvy francouzských prarodičů chodil Oskárek do francouzské školky Montessori, kde si velmi rozšířil slovní zásobu. V Česku byl nejprve v Montessori jeslích a nyní navštěvuje běžnou státní školku na vesnici. Marion měla obavy, aby se děti Oskárkovi kvůli sluchadlům nesmály, ale zatím žádnou takovou zkušenost nemají. *„Naopak byly děti spíše na sluchadla zvědavé, chtěly na ně sahat a prozkoumávat je, tak jen bylo potřeba vysvětlit, proč to nejde,“* směje se Marion.

Poradkyně rané péče Marcela seznámila školku a děti s tím, co to znamená, nosit sluchadla. Ale po roce došlo ke změně učitelek a ty informovaly rodiče, že Oskárek zlobí a je hyperaktivní. Bylo potřeba předat informace znovu: *„Kontaktovali jsme znovu Marcelu, abychom se s ní poradili. Doporučila nám, jak jim to ještě lépe vysvětlit a nachystala pro nás spoustu dokumentů, které jsme s nimi sdíleli. Příští školkový rok máme také v plánu jít do SPC… Vnímání světa je pro Oskárka zkrátka jiné než pro slyšící chlapce. Edukovali jsme je o tom, že přestože může slyšet vcelku hodně i bez sluchadel, může pak být ale víc unavený, podrážděný a působit zlobivě. Další věc je, že se musí hodně soustředit a nechce ukázat, že něco nepochopil, tak předstírá, že rozumí, ale nemusí to tak zcela být.“*

Poslední rok si děti ve školce všimly toho, že Oskar umí mluvit i francouzsky a občas se zajímají, co se jak řekne. Jazyky plynule střídá podle toho, s kým mluví. Marion se se smíchem vrací i k historce, jak si vybíral písničku na soutěž ve školce: *„Nejprve si vybral francouzskou písničku, což se moc líbilo české babičce. Nakonec se ale rozhodl improvizovat a zkomponoval na místě vlastní písničku v češtině.“*

Ráno také bylo zvykem, že hrála ve školce dost nahlas hudba. K tomu tam běhalo patnáct dětí, které také samozřejmě nebyly potichu. Marion proto vysvětlovala, že chápe, že to může být pro ostatní děti fajn, ale pro Oskárka zrovna tohle v pohodě není – po tak velkém hluku pro něj může být těžké se na něco soustředit. Předali také paní učitelkám výsledky audiometrie, aby věděly, která písmena je pro Oskárka těžké slyšet. Marion si pochvaluje, že od té doby se už situace zlepšila.

Ještě než Oskar začal používat sluchadla, chodil preventivně na logopedii: *„Paní Horáková v Brně byla úžasná. Doporučila nám různá cvičení s jazykem a jeho postavením. Sledovala Oskárkův vývoj a postupně už ani*

péče nebyla potřeba… Naučil se české i francouzské ‚r'. Zpočátku jsme používali i některé znaky, ale postupem času už to nebylo potřeba."
Kromě komunikace se školkou řešili s poradkyní rané péče i další témata: *„Marcela mě hodně podpořila v tom, co zrovna v jaké vývojové fázi dělat s Oskárkem, co pro něj bude užitečné. Donesla nám hračky, zapůjčila jsem si od ní knížky. Vysvětlila nám také genetiku. Zkrátka úžasná podpora! Dokonce jsem se rozbrečela, když jsme došli k tomu, že už není co řešit a nebudeme proto v její pravidelné péči každý měsíc, kdy k nám dojížděla. Ale jsme stále jednou za čas v kontaktu a pokud bychom potřebovali, vím, můžeme se na ni obrátit."*

TRADICE, FOLKLÓR, JEŽÍŠEK A OTEC VÁNOC

Oskárek hraje fotbal, miluje hudbu, tanec a místní moravský folklór. Přeje si začít se věnovat verbunku, slováckému tradičnímu tanci a hře na trumpetu. Má rád také české Velikonoce a čarodějnice. Z francouzské kultury rodina čerpá hlavně jídlo: Marion vaří převážně francouzské delikatesy. Oskárek má rád aromatičtější francouzské sýry typu camembert a Oliverek mořské plody. Marion peče každoročně francouzský tříkrálový koláč (Galette des Rois) a kdo v něm najde mandli, stává se králem nebo královnou. Oskar s tímto hravým koláčem ve školce sklízí úspěchy. Ohledně vánočních tradic Marion dodává: *„Pořád ještě hledám zlatý střed. Vy máte Ježíška a my Père Noël* (Otce Vánoc)*."*

Některá slova má Oskárek spojená s určitými aktivitami buď ve francouzštině, nebo v češtině. Například chytání ryb, kterému se věnuje ve Francii, nazve francouzskými slovy. Za francouzskými prarodiči se rodina vydává aspoň na několik týdnů přibližně dvakrát ročně. U české babičky děti tráví delší společný čas. Vídají se také s kamarádkou z Belgie, která mluví francouzsky, její manžel česky a mezi sebou komunikují anglicky. Jiné kamarády, se kterými by mohli mluvit francouzsky, tu nemají, a proto je Marion ráda, že si Oskárek zažil i školku ve Francii, kde měl možnost navazovat přátelství.

ODLIŠNOSTI ČESKÉHO A FRANCOUZSKÉHO ŠKOLSTVÍ

Dostali jsme se i k rozdílu mezi českými a francouzskými školkami. V české školce mají velkou obrazovku, na které dětem pouští před spaním pohádky. Marion se s manželem snaží, aby se děti dívaly na televizi co nejméně a nepoužívaly mobily. Ve Francii to nebývá zvykem a více se upozorňuje na rizika obrazovek pro rozvoj dětí. Další odlišností je edukace dětí ohledně respektu k tělu a jak rozpoznat predátorské chování: *„Už od školky a také ve škole se s dětmi začalo otevřeně mluvit o tom, co je normální a co ne. Ukazujeme konkrétně, co se smí a co nesmí. Podle statistik známe bohužel všichni alespoň jedno dítě, které sexualizované zneužití zažije. Ta čísla jsou obrovská. Proto učíme děti, že nebezpečí nemusí přijít od cizích lidí, ale i od rodinných členů nebo například rodinných kamarádů. Ve Francii se otevřeně pojmenovává pedofilie a sexualizované násilí nejen na malých dětech, ale také na dospívajících, především dívkách. Upozorňuje se na rizika sociálních sítí – nahrajete někam fotku svých dětí a někdo z toho může vytvořit hrozný obsah. V Česku je toto téma ještě tabu. Ráda bych, aby se o tom mluvilo i ve školce, ale necítím se na to, téma otevřít, aby mě neměli tak trochu za blázna."*
Na české školce Marion oceňuje, že mají děti hodně aktivit venku a učí se pojmenovávat nejrůznější zvířata a rostliny. Vyrážejí také do divadla a mají bohatý program. Stejně tak si Marion pochvaluje české zdravotní i sociální služby: *„Všichni odborníci, se kterými jsme se setkali, poradkyně Marcela, paní logopedka Horáková, pan primář Havlík a další – jsou úžasní lidé. Měli jsme štěstí. Jeli jsme také na pobyt Tamtamu. Bylo mi dobře mezi rodiči, kteří zažívají to samé. Viděla jsem, jak fungují děti se sluchadly. Jezdili jsme pak i na další srazy rodičů v Brně a na akce Tamtamu s aktivitami. Mám s Tamtamem samé dobré zkušenosti. Závěrem bych ještě řekla k tématu vícejazyčných rodin, že mix kultur je z naší zkušenosti jedině obohacením… zkrátka samá pozitiva!"*

Připravila Mgr. Lucie Brandtlová,
publicistka Informačního centra rodičů a přátel sluchově postižených a psychoterapeutka
Fotografie archiv rodiny

ADVANCED BIONICS

MEDTECH BREAKTHROUGH AWARD

GOOD DESIGN AWARD® GOLD WINNER

ABIONIC

Kochleární implantát HiRes™ Ultra 3D

ATRAUMATICKÉ ELEKTRODOVÉ SVAZKY

- ✔ laterální HiFocus SlimJ a předtočená HiFocus MidScala
- ✔ vyvážená tuhost pro snadné a kontrolované zavedení
- ✔ možnost opakovaného zavedení až 3x bez kompromisu bezpečnosti a funkčnosti

POKROČILÉ ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

- ✔ jemné frekvenční rozlišení (až 120 virtuálních kanálů)
- ✔ přesná elektrická stimulace sluchového nervu

MARKER INDIKACE HLOUBKY

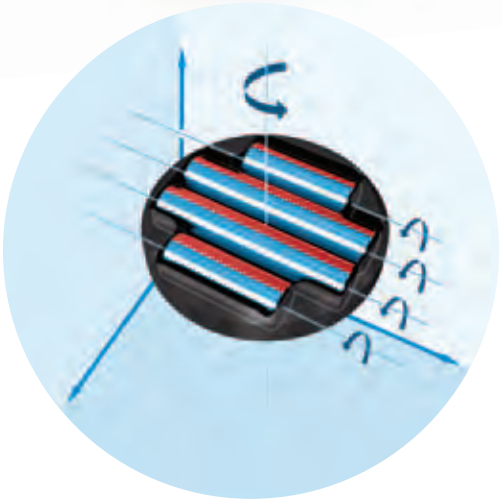
- ✔ zavedení do hloubky 420°

AIM (ACTIVE INSERTION MONITORING)

- ✔ intraoperační zpětná vazba v reálném čase
- ✔ elektrokochleografie, NRI, impedance, ESRT

3D MAGNET MRI KOMPATIBILNÍ DO 3.0 T

- ✔ MRI kompatibilní bez nutnosti bandážování hlavy nebo chirurgického vyjmutí magnetu
- ✔ výdrž až 200 MRI vyšetření

Detailní informace *o implantátu HiRes™ Ultra 3D*

Náš zákaznický servis: Abionic s.r.o., Na Zderaze 12, 120 00, Praha 2

Napište nám na info@abionic.cz nebo zavolejte či pošlete sms/WhatsApp na 737 107 710

www.abionic.cz | www.advancedbionics.com

DVĚ ŘEČI, JEDNA DUŠE. BILINGVISMUS DĚTI NEBRZDÍ, NAOPAK JIM OTEVÍRÁ SVĚT

JAK SE DNES ODBORNÁ VEŘEJNOST DÍVÁ NA BILINGVNÍ VÝCHOVU? PROČ JE HROZBA OPOŽDĚNÉHO VÝVOJE ŘEČI U VÍCEJAZYČNÝCH DĚTÍ POUHÝM PŘEŽITÝM MÝTEM A JAKÝ VLIV MÁ MATEŘSKÝ JAZYK NA CELKOVÝ ROZVOJ OSOBNOSTI? S KLINICKOU LOGOPEDKOU ANNOU CHROMOU JSME PROBRALY TEORETICKÁ ÚSKALÍ BILINGVISMU, ROLI ZNAKOVÉHO JAZYKA I DŮVODY, PROČ BY SE ŽÁDNÝ RODIČ NEMĚL ZŘÍKAT SVOJÍ RODNÉ ŘEČI.

Když se řekne bilingvní dítě, co si pod tím vlastně máme představit? Musí oba jazyky ovládat stejně dobře?
Vůbec ne. Představa, že bilingvní člověk ovládá oba jazyky na stoprocentně vyvážené úrovni, je v praxi velmi vzácná. Jde o poměrně zastaralý a překonaný pohled. Moderní teorie na bilingvismus nahlíží daleko pestřeji. Definici si vědci většinou stanovují podle účelu výzkumu – od té nejvolnější až po tu nejpřísnější.

Kde tedy ta hranice začíná a kde končí?
Na jedné straně spektra vám stačí, když je dítě v druhém jazyce schopné rozumět (tedy má receptivní znalost), i když v něm zatím samo mluvit neumí. Můžete se na něj dívat jako na bilingvní dokonce i ve chvíli, kdy druhý jazyk ještě neovládá, ale víte, že v něm bude vyrůstat, a tak k němu od začátku přistupujete. Na druhé straně stojí nejpřísnější definice ideálně vyváženého bilingvismu, která se však v běžném životě téměř nevyskytuje.

Existuje tedy vůbec nějaká všeobecně uznávaná definice?
Jednotná neexistuje. Velmi záleží i na regionálním pohledu. My v Evropě jsme tradičně přísnější – za bilingvní dítě často označujeme jen to, které ve dvou jazycích vyrůstá odmalička. Pokud se s druhým jazykem začne setkávat až v dospívání, už váháme, zda jde o „pravý“ bilingvismus. V Americe jsou naopak vůči tomuto označení mnohem otevřenější.

Takže z laického pohledu – co je pro bilingvismus nejcharakterističtější?
Když se na to podíváme prakticky, nejsmysluplnější definice říká, že bilingvní jedinec je ten, který dokáže v daném jazyce přemýšlet, vyrůstal s ním, používá ho k běžné komunikaci a má k němu i kulturní vazbu. To je pohled, se kterým se ztotožňuje i většina veřejnosti.

„Mýtus, že bilingvní dítě začne mluvit později, vychází ze starých a špatných testů. Pokud sečtete slovní zásobu dítěte z obou jazyků, zjistíte, že je na tom vývojově úplně stejně jako monolingvní vrstevník.“

Vnímání bilingvismu se postupně mění. Jak je to u nás v Česku?
Odborníci – psychologové a lingvisté – čerpají ze zahraničních výzkumů a mají velmi otevřený přístup. Co se ale týče širší praxe, pedagogů nebo zdravotníků, tam posun za posledních pět až deset let rozhodně vnímám. Dříve byl na bilingvismus uplatňován dost zaujatý pohled: na kombinaci češtiny s angličtinou či francouzštinou se nahlíželo jako na přínos, zatímco u minoritních jazyků (např. vietnamštiny či ukrajinštiny) převládaly předsudky.

Před lety nebylo výjimkou, že v logopedické zprávě stálo doporučení, aby matka na dítě přestala mluvit svým rodným jazykem. To už se dnes naštěstí téměř neděje. Rodiče i odborná veřejnost jsou daleko poučenější.

Mění se přístup i přímo ve školství?
Ano, učitelé dnes často pracují s pojmem „dítě s odlišným mateřským jazykem“ (OMJ). Mají k dispozici metodiky i školení. Významným impulsem byla i geopolitická situace a příchod dětí z Ukrajiny. Do školství se díky tomu dostalo velké množství teoretických poznatků o tom, že vývoj vícejazyčného dítěte má svá specifika, která je potřeba respektovat.

Když hovoříme o vícejazyčném prostředí, můžeme za něj považovat i rodinu, kde se vedle češtiny používá český znakový jazyk?
Určitě. V odborné terminologii hovoříme o takzvaném bimodálním bilingvismu, protože komunikace probíhá jiným smyslovým kanálem (modalitou). Znakový jazyk je plnohodnotný, přirozený jazyk s vlastní gramatikou. Výzkumy ukazují, že bimodální bilingvismus přináší dítěti úplně stejné kognitivní benefity jako rozvoj dvou mluvených jazyků – odlišný způsob uvažování, vyšší kreativitu při řešení problémů či flexibilitu myšlení.

Jaké další výhody má využívání znaků u malých dětí?
Z logopedického hlediska víme, že jakýkoliv koncept znakování (včetně běžných gest či tzv. baby signs u slyšících dětí) přirozeně podporuje rozvoj mluvené řeči. U dětí se sluchovým postižením je znakový jazyk klíčový pro vybudování gramatických struktur a jazykového základu ještě předtím, než dojde k případné kompenzaci sluchu (např. včasnou implantací). Obecně v bilingvismu platí pravidlo pozitivního transferu: pokud si dítě osvojí strukturu a pravidla v jednom jazyce, tento základ mu výrazně pomáhá při rozvoji jazyka druhého. To platí pro mluvený i znakový jazyk.

„Střídání jazyků v jedné větě není známka zmatku. Naopak to svědčí o úžasné jazykové flexibilitě – dítě sáhne po slově z druhého jazyka, protože přesněji vystihuje jeho myšlenku.“

Dlouho se tradovalo, že více jazyků může dítě mást nebo zpomalovat jeho vývoj. Jak je to doopravdy?
Dnes bezpečně víme, že je to mýtus. Tento omyl vznikl historicky nekvalitním testováním, kdy se na bilingvní děti aplikovaly normy určené pro monolingvní populaci. Bilingvní děti z toho logicky vycházely hůře, protože testy neodpovídaly jejich reálné jazykové zkušenosti.
Záleží také na typu bilingvismu. U simultánního bilingvismu (kdy si dítě osvojuje dva jazyky současně od narození přibližně do 3 let) i u sekvenčního bilingvismu (kdy druhý jazyk přichází až po vybudování základů prvního) je celkový vývoj řečových schopností srovnatelný s monolingvně mluvícími dětmi.

Mgr. Anna Chromá je klinická logopedka, aktuálně působí v soukromé ambulanci PaedDr. Věry Kopicové v Praze. Vysokoškolské studium absolvovala na Masarykově univerzitě v Brně, atestační přípravu pak v Praze. V rámci publikační a přednáškové činnosti se věnuje tématu koktavosti a bilingvismu.

Jaké mýty o bilingvismu slýcháte ve své praxi nejčastěji?
Nejčastějším mýtem je přesvědčení, že opožděný vývoj řeči je přirozenou součástí bilingvismu. Není to pravda. Bilingvní dítě by mělo okolo 1. roku tvořit první slova a do 24 měsíců používat dvojslovná spojení – úplně stejně jako monolingvní vrstevník.
Jediný rozdíl může být v rozsahu slovní zásoby v jednotlivých jazycích. Pokud porovnáte bilingvní dítě s monolingvním pouze v češtině, může mít bilingvní dítě menší zásobu českých slov. Pokud však sečtete jeho slovní zásobu z obou jazyků dohromady, zjistíte, že je na tom vývojově úplně stejně.

Rodiče se často ptají na střídání jazyků. Je normální, když dítě v jedné větě smíchá češtinu s druhým jazykem?
V předškolním věku je to naprosto běžný a přirozený jev. Není to známka zmatku. Naopak to často svědčí o jazykové flexibilitě – dítě použije slovo z druhého jazyka, protože mu lépe vystihuje myšlenku nebo ví, že mu rodič rozumí. Postupně se přirozeně naučí rozlišovat, s kým kterým jazykem mluvit.

Jak by měl rodič reagovat, když dítě udělá v větě chybu nebo jazyky smíchá? Má ho opravovat?
Určitě ho neopravujte stylem: *„Takhle se to neříká, zopakuj to po mně.“* Nejlepší metodou je přirozená zrcadlená oprava. Dítěti pouze nabídnete správnou verzi věty v kontextu běžného rozhovoru a pokračujete dál. Dáte mu tím správný jazykový vzor bez zbytečného stresu.

Co je tedy pro úspěšné osvojení více jazyků nejdůležitější? Je to věk?
Kupodivu samotný věk není tím nejdůležitějším faktorem. Věk má vliv spíše na fonetiku a nepřítomnost přízvuku. Zásadní je kvantita a kvalita jazykového vstupu a především motivační potřeba ten jazyk používat.
Pro dítě není komunikační příležitostí pasivní docházka do kroužku. Potřebuje reálný důvod komunikovat – hrát si s kamarádem, povídat si s prarodiči. Pokud je druhý jazyk předkládán uměle bez přirozené motivace, úspěch bývá omezený. Výzkumy také ukázaly, že klíčovou roli hraje

postoj matky – vzdělanější matky z minoritních komunit si dokázaly lépe obhájit zachování mateřského jazyka, což mělo paradoxně velmi pozitivní dopad na celkový rozvoj druhého (majoritního) jazyka u dítěte.

Existuje nějaký univerzální, „ideální" model bilingvní výchovy?
Neexistuje jedno univerzální schéma. Známý model „jeden rodič = jeden jazyk" není jediný možný. Stejně úspěšně funguje model, kdy se jedním jazykem mluví doma a druhým ve školce, případně rozdělení podle prostředí či situací. Každá rodina si musí najít cestu, která vyhovuje jejímu fungování. Je ale klíčové, aby si rodiče o bilingvismu předem zjistili informace a neměli nereálná očekávání, ze kterých pak vzniká zbytečná frustrace.

Kde mohou rodiče čerpat ověřené informace?
U nás vzniká řada kvalitních diplomových prací s osvětovou tematikou. Výborná je brožura Děti a bilingvismus z Akademie věd ČR dostupná na webu (*https://web-api.academia.cz/uploads/VKN_135_Deti_a_bilingvismus_web_f79ddbd999.pdf*). Z knižních publikací mohu zmínit starší, ale velmi kvalitní odbornou knihu Bilingvismus a interkulturní komunikace od Moniky Morgensternové, Lucie Scholl a Lenky Šulové. V angličtině je pak literatury i online zdrojů obrovské množství.

Jakou nejčastější chybu dělají rodiny v praxi?
Vídám to například u ukrajinských rodin, kdy se maminky ve snaze pomoci dítěti snaží doma mluvit výhradně česky, i když samy češtinu dobře neovládají. Dítě pak nemá kvalitní vzor ani v jednom jazyce. Vždy rodičům kladu na srdce: Mluvte na dítě svým rodným, mateřským jazykem. Pokud má dítě pevný a kvalitní základ v mateřštině, češtinu v prostředí školky a kolektivu velmi rychle a přirozeně nasaje.

„Nikdy se nevzdávejte svého rodného jazyka. Pokud byste na dítě mluvili cizí řečí, kterou dobře neovládáte, ztratíte veškerou intimitu a porozumění v komunikaci."

Kdy je tedy na místě vyhledat logopeda?
Stejně jako u monolingvních dětí. Pokud dítě v 18 až 24 měsících netvoří slova, nesdílí pozornost, neimituje nebo netvoří dvojslovné věty, je potřeba zpozornět. Bilingvismus sám o sobě nezpůsobuje narušenou komunikační schopnost, ale bilingvní dítě může mít vývojovou poruchu jazyka, ADHD nebo sluchovou vadu úplně stejně jako dítě monolingvní. Není správné varovné signály přehlížet a svádět opoždění na „dva jazyky".

Platí tyto principy i pro děti se sluchovým postižením?
Ano. Pokud má dítě sluchovou vadu, je klíčová včasná diagnostika a přidělení kompenzační pomůcky (sluchadla, kochleární implantát). Pokud je sluchová korekce včasná a kvalitní, dítě se může stát úplně stejně úspěšně bilingvním jako dítě bez sluchového postižení.

Kdybyste měla rodičům vyvrátit jediný mýtus nebo jim dát jednu hlavní radu, která by to byla?
Nikdy se nevzdávejte svého mateřského jazyka. Má to obrovský socio-emoční a kulturní význam pro identitu dítěte. Pěkně to vystihla kanadská lingvistka Johanne Paradis: Představte si, že se vzdáte rodného jazyka a na malé dítě budete mluvit cizím jazykem, ve kterém zvládnete jen základní příkazy. Ztratíte tím veškerou intimitu a láskyplnost komunikace. A teď si představte, že z toho dítěte bude teenager a vy s ním budete muset řešit závažná životní témata v jazyce, který dobře neovládáte. Pokud si udržíte mateřský jazyk, dáte svému dítěti nejen pevné kořeny, ale i neomezený přístup do obou světů.

Připravila Mgr. Radana Ardeltová, koordinátorka komunikace CDS Tamtam
Fotografie archiv Anny Chromé a Canva.com

JAZYKY EXISTUJÍ V MNOHA RŮZNÝCH BARVÁCH A ODSTÍNECH

TVRDÍ MASHA VOLYNSKY, PSYCHOTERAPEUTKA PRACUJÍCÍ S NOVĚ PŘÍCHOZÍMI DO ČESKA

ZAJÍMALY NÁS ZKUŠENOSTI RODIN, KTERÉ PŘICHÁZEJÍ DO ČESKA ZE ZAHRANIČÍ A UČÍ SE ČEŠTINU JAKO DRUHÝ JAZYK. OSLOVILA JSEM PROTO PSYCHOTERAPEUTKU MASHU VOLYNSKY, KTERÁ PRACUJE V NEZISKOVCE INBÁZE, KDE DOBROVOLNICKY POSKYTUJE TERAPIE TÉTO CÍLOVÉ SKUPINĚ.

Migrační PechaKucha, prezentace různých migračních spolků a osobností z Prahy, které Masha Volynsky organizovala v rámci působení v Člověku v tísni, 2012

Masho, využíváte nějak při své práci i vlastní zkušenost se stěhováním do jiné země?
Z mého pohledu bych měla jako terapeutka spíš vnímat klienta a jeho příběh a nepředpokládat, že to má klient stejně jako já. Nezastínit jeho prožívání. Na druhé straně je u mě citlivost k určitým tématům, protože jsem sama prošla stěhováním z jedné země do druhé. Poprvé v 11 letech z Moskvy do New Yorku, později jako dospělá do Česka a do Londýna. Možná proto určitým tématům a emocím, které s tím souvisejí, rozumím snáz. Většina klientů se na mé osobní zkušenosti neptá. Někdo mě ale vyhledá speciálně proto, že chce terapie v jazyce, ve kterém ji poskytuji – kromě češtiny v ruštině nebo angličtině.

Posdílela byste s námi, za jakých okolností probíhalo vaše stěhování do Česka?
Během bakalářského studia v New Yorku jsem navštívila Česko jako turistka, a zaujala mě česká kultura a jazyk. Zjistila jsem, že je na mé univerzitě možnost studovat středoevropská studia, český jazyk a literaturu. Jela jsem pak do Prahy s tím, že si tu zlepším češtinu, a už jsem zde víceméně zůstala, když nepočítám jeden rok v Londýně. Český jazyk mi připadal zajímavý, zněl hezky. Ponořila jsem se do Havla a Masaryka a všechno mi nějak začalo dávat smysl. Ze všech tří zemí, kde jsem kdy bydlela, už v Česku žiju nejdéle, posledních 20 let.

Jsou nějaká specifická témata, která trápí nově příchozí?
Z mých zkušeností je většina témat, která řešíme s lidmi nepocházejícími z Česka, úplně stejná jako s kýmkoliv jiným. Vztahy, pocity méněcennosti, nedostatek sebevědomí, touha po změně… U lidí, kteří jsou zde krátce anebo i déle, ale přišli nedobrovolně, se častěji objevuje téma domova a pocitu nepatřičnosti. Nebývá to přímo pojmenované *já hledám domov*, ale projevuje se to spíš častějším vracením se k pocitu: *vše je špatně, vše mi nějak vadí, ale nevím proč*. Často pod tím bývá téma *Kam patřím?* Dále pocit (ne)komfortu, přijetí a nepřijetí od druhých. Může to být spojené s pocitem sebehodnoty. I u člověka, který sem chce dobrovolně přijít, může mít migrace vliv na sebevědomí. Často je to proto, že naše hodnoty a vše, na co jsme zvyklí, jsou pod lupou, střetávají se s odlišným pohledem a realitou nové země. Někdo si to k sobě pustí více, někdo méně. Může to být téma i u klientů ze Slovenska, kteří jsou tu delší dobu, přišli například za studiem a už tu pracují.

Vnímáte nějaká rozdílná témata podle toho, jak dlouho tu člověk žije?
Rozdíl nevnímám tolik v délce pobytu, ale spíš v tom, jak moc je nebo není k dispozici druhý domov. Pokud je

možnost návštěvy domova uzavřená z politických, válečných nebo jiných důvodů – někdo se bojí nebo nemůže vrátit, nemá kam – otevírá to citlivé a hluboké otázky. Málokdo z lidí, kdo žijí celý život na jednom místě, to zažije. Někteří lidé tu chtějí být a nastavili si to tak, že je to jejich domov, i když neperfektní, nedodělaný, ale hledají tu způsoby, jak se cítit dobře. Jiní jsou tu už roky, ale nedaří se to najít. Záleží často na tom, zda si najdou komunitu lidí, se kterými se cítí přijatí.

Jak to bývá s pocitem bezpečí v nové zemi a přijetím od českého obyvatelstva?
Z mého pohledu česká společnost není nepřívětivá, ale není ani vítací. Je to místo, kde si člověk musí sám vybudovat, co potřebuje. Nejde podle mě jen o cizince, ale platí to i pro Čechy. Cizinec má překážky navíc: jazykové, kulturní, nedostatek sociálních spojení a kontaktů nezbytných pro pocit bezpečí. Například: mít se na koho obrátit nebo vyjít z domu a pozdravit se se sousedy. K tomu ale lidé přicházející odjinud potřebují čas a někdo se k tomu nikdy nedostane.

Vystoupení na konferenci na téma Alternativní a holistické přístupy v psychosociální péči o lidi s válečnými zkušenostmi, 2025

Proměňuje se z vašich zkušeností míra přijetí nově příchozích lidí?
Vidím změnu. Vzpomínám na mé dvě zkušenosti s migrací. Když jsem vyrůstala v devadesátých letech v Americe, byla tam řada opatření, která měla lidem odjinud pomoct. Například v mnoha školách byli asistenti pro děti s cizími rodnými jazyky. Lidi byli zvyklí se ptát: *odkud seš?* A nebylo to nerespektující, ale byl za tím skutečný zájem: *řekni mi něco o své zemi*, i když to zahrnovalo i stereotypní předpoklady typu: *aha, seš z Ruska, tak to máš určitě ráda zimu* – což teda nijak zvlášť nemám (*smích*). Zároveň se tam člověk musel hodně podřídit hodnotově, i třeba v tom, jak se obléká. V Česku doteď takový „manuál“ není, ale je to podle mě výrazně lepší než před dvaceti lety. V migračních neziskovkách jsem pracovala od roku 2011, a věci se dost posunuly. I když jsou ve společnosti i hodně negativní názory, přijde mi, že jsou většinou Češi víc otevření tomu, že mezi nimi žijí lidé z jiných zemí, a necítí se tím ohroženi. Také vidím víc pozitivní národní hrdosti, která dovoluje Čechům mít někdy i radost z toho, že lidi odjinud chtějí žít v jejich zemi.

Co se od roku 2011 podle vás změnilo?
Například ochota a větší otevřenost vůči nedokonalé češtině. Je to jednoduchá věc, ale vytváří obrovský rozdíl. Když jsem přijela před 20 lety, přízvuk a špatná slova vyvolávala napětí, zvýšený hlas nebo i agresi. Dnes mám pocit, že je to jiné a že možná i díky počtu lidí, kteří přišli z Ukrajiny v posledních letech a maximálně se snaží mluvit česky, pracovat a zapojit se do společnosti, slyšíme různou češtinu. Stejně jako existuje angličtina v mnoha různých barvách s řadou přízvuků a chyb. Čeština to ještě neumí tolik, ale posouváme se.

Mohla byste rozvést paralelu barev a odstínů v souvislosti s jazyky?
Jedna kultura a jazyk může být jinak barvitá, tišší, druhá hlasitější; jedna racionálnější, druhá poetičtější a romantičtější… Pokud mám v sobě několik kultur, musím se s tím vnitřně nějak popasovat. Podobně jako s barvami – i když je smíchám, stejně vzniknou různé odstíny. Je to možná komplikovanější, než když mám jeden odstín, ale je to tak v pořádku a lze v tom hledat přínosy. Například v různých situacích můžeme projevit různé části sebe, různé části svých zkušeností. Projevy jinakosti nemusí být vždy pozitivní, ale mohou dovolit ve zdánlivě monochromatické společnosti víc poodhalit doposud schovanější „barvy“.

Co bývá pro nově příchozí nejtěžší?
Většina migrantů říká, že čeština je pro ně jednou z nejtěžších věcí tady. Další věc je přijímání do existujících společenských skupin. Vnímám to i jako matka už vlastně českých dětí: dříve se čeští rodiče obvykle bavili zvlášť a cizinci mezi sebou. Teď to bývá víc propojené, není takový ostych a strach z toho, že si nebudeme rozumět. Myslím, že je celkově větší otevřenost a větší pochopení, že se musíme víc spojovat. Tuším, že to může být ale jiné mimo velká města.

Jsou nějaká typičtější témata, se kterými přicházejí klienti z Ukrajiny a dalších zemí?
Zhruba půlka mých klientů bývají Češi nebo Slováci. Další jsou z Ukrajiny, Ruska, Kazachstánu. Anglicky mluvící mohou být z nejrůznějších i hodně odlehlých míst.
V roce 2022 jsem pracovala v přijímacích zařízeních pro ukrajinské uprchlíky. Tam se řešily základní věci, jako spánek, vyhoření – vyčerpání, stres.
U uprchlíků, zvlášť pokud se chystají vrátit, se objevují cykly vyhoření – najednou nemůžou spát, narušuje se příjem potravy apod. Souvisí to s cykly války a zprávami ohledně náletů. Ale řekla bych, že větší témata jsou ta neválečná – naopak, než by člověk čekal. Například hodně žen, které byly nuceny odejít z Ukrajiny, řeší najednou svoji roli, vnitřní sílu a samostatnost. Jsou tu často bez

mužů s dětmi. Přicházejí otázky: *Můžu být sama? Je mi dobře? Možná je mi líp? Co můžu sama zařídit a co ne?*

Jak řeší nově příchozí případné rozdíly v přístupu k výchově a vzdělání oproti tomu, na co byli zvyklí?

Hodně rodičů a mladých studujících se setkává s jiným přístupem ve vzdělávání, což se spojuje i s jiným přístupem k výchově. Většina lidí z bývalého Sovětského svazu je zvyklá na přísnější výchovu, očekává větší biflování, větší znalosti a mívá obavy, zda paní učitelka není moc hodná.

Naše generace byla učena skrz dril. Není to tak, že bychom se nenaučili nic, ale tento systém vzdělávání založený na známkách a jejich porovnávání, přinesl neustálou nespokojenost se sebou samým. S tím se setkávám u dospělých ve své praxi: *musím na sebe pořád tlačit, ale zároveň nikdy nebudu dost.* Dostáváme se k tomu, co si ze školy a z domu odnesli, a že přes svou snahu měli neustále pocit, že nedosahují kýžené laťky. Mnohým lidem brání přesvědčení o nedostatečnosti v naplňování snů – vystudují například vysokou školu, ale neodváží se pustit do toho, co si přejí, protože oni přece nejsou ti nejlepší… A když máme sami děti, často si uvědomujeme, že něco nechceme opakovat, ale: jak se zbavit vzorců z dětství?

Setkání CEE Network for Migration and Inclusion v Praze, které Masha Volynsky spoluorganizovala, květen 2026

V jakých situacích se to projevuje?

Je to otázka hranic ve výchově, kterou řešíme se všemi rodiči, nehledě na to, zda jsou Češi nebo příchozí. *Je tato hranice moc, nebo málo?* Vnímání může být v různých zemích různé.

Někdy rodič nastaví hranici – pravidlo – a stojí za ním za každou cenu, protože si myslí, že to tak musí být, protože se to „tak dělá“, ale samotnému mu to třeba nevyhovuje. Dítě ale může tu nepohodu rodiče cítit, a může se začít „vztekat“. Pak je otázka, zda je v takovém momentu lepší zpřísnit, nebo naopak vyřešit tenzi v sobě a dítě tak uklidnit. Častý příklad je uspávání večer, nebo naopak ranní přípravy. Někdy přísná pravidla, která přebíráme z vlastního dětství nebo od okolí, a se kterými vnitřně nesouhlasíme, jenom vnášejí větší tenzi a nešvar do vztahů s dětmi.

Jak je to u ukrajinských matek, které kromě výchovy žijí i v neustálé nejistotě a strachu ohledně války?

Ženy z Ukrajiny, které mají manžela, otce nebo jiné příbuzné v ukrajinské armádě, jsou v komplikované situaci. Tyto ženy moc do individuální terapie nechodí, protože si nemohou dovolit se rozpadnout. Potkávám je spíš v podpůrných skupinách. Některé jsou tu i úplně samy na děti, které toho hodně vnímají a mohou mít také pocit: *musím to všechno vydržet, protože vidím, že maminka to všechno vydrží.* Mohou zažívat spoustu emocí, které nechápou, a někdy z nich vylezou ve školce či škole, kde mohou být oproti domovu méně přísná pravidla. České učitelce pak může připadat, že dítě překračuje hranice až moc, porušuje pravidla, ale ono přirozeně zkouší, kam může, protože nové prostředí nezná. Na druhé straně jsem se setkala i s tím, že učitelka přemýšlela, jestli neustupuje z pravidel proto, že je dítě cizinec. Každá instituce i vztahy potřebují rámec, ale systém by měl být nastavený s respektem tak, aby mohly všechny děti rozumět a dodržovat pravidla. Pak není nutné uhýbat. Dítěti se daří, když rozumí hranicím a jsou pro něj i dospělého pohodlné.

Je to někdy i obráceně, že jsou na děti cizinců nároky příliš vysoké?

Některé děti cizinců jsou i ve škole naopak ti nejposlušnější, protože jim rodiče nastavili, že vzdělání je to nejdůležitější v životě. Na nic jiného než na vzdělání se nelze spolehnout – kolikrát bylo nutné opustit domovy a majetek, které nebude možné dětem předat, a právě proto bývá hodnota vzdělání tak silná u imigrantů.

Chybí něco v přístupu k dětem cizinců v českém školství?

Mně chybí větší zvídavost ohledně původu dětí. V Americe to bylo na české poměry přehnané, i když tam to nikomu tak nepřipadalo. Slavili jsme spoustu různých svátků. Vánoce, židovské svátky, africkou Kwanzaa… Děti byly vyzývány, aby si připravily projekt o své zemi a něco se spolužáky sdílely. V Česku je stále velký

Masha Volynsky – psychoterapeutka a koučka. Vystudovala středoevropská studia a dějiny Československa v New Yorku a Londýně. Prošla psychoterapeutickým výcvikem v PCA Institut Praha, a komplexním tréninkem na emoce zaměřené terapie pro práci s rodiči na Univerzitě v Oslu. Pracovala více než 10 let v neziskových organizacích zaměřených na migraci, média a duševní zdraví.

důraz na české tradice. Překvapuje mě, že přetrvává jedno diagnostické kritérium dětí školní zralosti: zda znají české svátky a kulturní tradici. Chápu to, ale přijde mi to nevyvážené. Mohli bychom se zabývat nejen tím, co škola dává dětem, ale i tím, co dítě přináší do školy – například svou kulturu, znalost jazyků.

Jakou roli může hrát v rámci psychického zdraví nově příchozích a jejich rodin používání různých jazyků?
Pro děti na prvním stupni z Ukrajiny a Ruska nebývá nový jazyk takovým problémem, když je školní prostředí přijímající: mají pocit, že za nimi učitel stojí, a najdou si kamarády. Do jaké míry se rodina nový jazyk naučí, není však dáno tolik lingvistikou, ale tím, v jakém prostředí se ocitne a zda má motivaci se jazyk naučit. Je také dobré si uvědomit, že nucené stěhování a válečné trauma silně ovlivňují psychiku. Je dokázáno, že centrum v mozku, které je zodpovědné za učení se jazyků, je ovlivněno v situacích silného stresu a často přestává fungovat. Nejlepší učení probíhá, když je mozek v klidu a v napětí jsou jen zvědavost a zájem.

Dříve někteří odborníci doporučovali všem rodinám mluvit na děti striktně česky, aby se všichni co nejlépe naučili češtinu. Jaký je váš názor na to?
Očekávání, že příchozí rodiče budou na děti mluvit doma česky, je za mě nerealistické. Postoje odborníků se liší. Já zastávám názor, že nový domov má být maximálně bezpečný. Aby se dítě mohlo cítit komfortně, musí být emočně v pohodě i rodič. Když mluvíme novým, nesnadným jazykem, zažíváme tenzi – a dítě ji od rodiče vnímá. Dítě, které se přestěhovalo nedávno z jiné země, má ve škole hodně napětí, musí vnímat nový jazyk, odlišnou kulturu, hledat své místo v kolektivu. Proto o to víc potřebuje mít doma klid a pocit maximálního přijetí. Pro dítě je důležité, aby s ním měl rodič co nejbližší emoční spojení, ve kterém hraje velkou roli jazyk. Proto si myslím, že by rodiče měli mluvit na dítě svým rodným jazykem, pokud si dítě samo neřekne, že chce mluvit česky.

Jakou zkušenost máte s používáním jazyků u vás doma?
U nás doma, kde máme jazykový mišmaš, jsem na děti v prvních letech po jejich narození mluvila hlavně svou mateřskou ruštinou. Také jsem jim četla hodně v angličtině. Ale s manželem jsme spolu vždy mluvili česky. Tak obě děti začaly odpovídat česky. Když šly do školky, bylo to pro ně jednodušší. V roce 2022 se mi přestalo chtít mluvit doma rusky. V té době jsem poprvé v životě začala pracovat v ruštině, v rámci neziskovky, která poskytovala psychosociální pomoc uprchlíkům z Ukrajiny, a doma jsem si potřebovala odpočinout. Asi po dvou letech moje nejmladší dcera přišla s tím, ať na ni občas mluvím rusky a ať si čteme i v ruštině. Myslím, že když má dítě doma více jazyků, je nejlepší nechat jej rozhodnout, jaký jazyk si vybere – v čem se cítí dobře. My si ty tři jazyky – češtinu, ruštinu a angličtinu – tak nějak střídáme. Není to vědecké, ale vyhovuje nám to.

Co všechno může pro rodiny znamenat možnost používat doma rodný jazyk, který je jiný než majoritní? Nejen pro nově příchozí, ale například i pro Romy a další minority, včetně komunity neslyšících.
Je to pro ně určitě důležité. Jazyk nese s sebou nejen komfort domova, ale například i kulturní, literární dědictví. Jsou to knížky, písničky, malé částice dětství, o které se rodiče mohou podělit se svými dětmi. V cizím jazyce to prostě neuděláte.
Romové to podle mě mají hodně těžké v tom, když mluví doma romsky a děti neumí dobře česky, tak je na běžných školách často nechtějí. Přitom jsou na tom podobně nebo i líp než děti cizinců, které na začátku nemusí umět česky vůbec a postupně se naučí. Je to o tom nechat dveře otevřené a připravit půdu s dvojjazyčnými asistenty a učiteli. Například vím, že děti rodičů z Vietnamu často také řeší otázku *Kam patřím?* Většinou se zvládnou česky naučit rychle, ale stejně za Čechy většinou nebývají považováni, i když se tak už často mohou cítit. Doma mívají velmi silnou vietnamskou kulturu a komunitu, a to je také velké bohatství.
Co se týče komunity neslyšících se zahraničním původem, myslím, že i tady je nejdůležitější pro dítě doma vytvořit prostředí, kde se cítí dobře, přijaté a může si odpočinout od případného stresu ze školy v nové zemi. Chtěla bych zároveň věřit, že příchod většího počtu Ukrajinců pozitivně posunul český školní systém: bez asistentů to zkrátka nešlo a řada škol tím zažila význam jejich role.

Co migrantská zkušenost přinesla vám?
Pokud opouštíte místo, kde jste se narodili, obzvlášť když se tam nemůžete vrátit, ztratíte část své identity a sami sebe. Zároveň tou zkušeností člověk roste, poznává se líp, než by to možná udělal, kdyby byl v jednom místě celý život. Aspoň já to tak za sebe vnímám. Každá země, pokud ji necháte, vás ovlivní. Často se mě lidé ptají: jsi Američanka, Češka nebo kdo jsi? Odpovídám, že mám v sobě kus z každé země, kde jsem žila, a nevybírám si jednu škatulku.

Chcete se dozvědět víc? Přečtěte si publikaci *Jak rozumět mediálním sdělením o migraci*, jejíž je Masha Volynsky spoluautorkou. Je zdarma k dispozici na webu clovekvtisni.cz. Případně si poslechněte podcast Ukrainian refugees: what's next na #forum2000online.

Připravila Mgr. Lucie Brandtlová, publicistka Informačního centra rodičů a přátel sluchově postižených a psychoterapeutka
Fotografie archiv Mashy Volynsky

ZNAKOVÝ JAZYK VŽDY NA DOSAH RUKY

KDYŽ SE RODIČE DOZVĚDÍ, ŽE JEJICH DÍTĚ MÁ SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ, OCITAJÍ SE V ÚPLNĚ NOVÉM SVĚTĚ. UČÍ SE ROZUMĚT POJMU SLUCHOVÁ VADA, HLEDAJÍ INFORMACE, SEZNAMUJÍ SE S KOMPENZAČNÍMI POMŮCKAMI A ČASTO TAKÉ POPRVÉ PŘICHÁZEJÍ DO KONTAKTU S ČESKÝM ZNAKOVÝM JAZYKEM. PRÁVĚ TEHDY BÝVÁ DŮLEŽITÉ MÍT MOŽNOST UČIT SE VLASTNÍM TEMPEM – DOMA, NA HŘIŠTI, V ČEKÁRNĚ U LÉKAŘE NEBO TŘEBA CESTOU AUTEM. SKVĚLÝM POMOCNÍKEM SE TAK STÁVAJÍ TECHNOLOGIE, KTERÉ MÁME NEUSTÁLE PO RUCE: MOBILNÍ TELEFONY A TABLETY.

ZNAKOVÁNÍ DO KAPSY

Jednou z pomůcek, která rodiče na cestě provází už řadu let, je mobilní aplikace **Znakujte s Tamtamem**. Vznikla jako reakce na reálnou potřebu rodin mít praktický a spolehlivý slovník vždy při sobě. Není určena jen rodinám dětí se sluchovým postižením. Využívají ji také prarodiče, sourozenci, odborníci, studenti a všichni, kdo se chtějí naučit základy českého znakového jazyka.

Aplikace funguje jako názorný videoslovník a nabízí přibližně **1 500 znaků a vět**, které jsou přehledně rozdělené do tematických oblastí z běžného života (rodina, jídlo, zvířata, pocity atd.). Uživatelé mohou vyhledávat jednotlivé pojmy, postupovat podle připravených lekcí nebo si své znalosti ověřit v krátkých kvízech. Velkou výhodou je možnost používat aplikaci i bez připojení k internetu, takže je vždy po ruce.
V době, kdy dítě začíná objevovat svět, se často odehrávají ty nejdůležitější rozhovory právě nad obyčejnými věcmi – hračkami, jídlem, oblečením nebo zvířaty. Rodiče si mohou potřebný znak rychle vyhledat a hned ho použít při společné komunikaci. Učení tak přirozeně vstupuje do každodenního života a znakový jazyk se stává běžnou součástí rodinného prostředí.

Co rodiny na aplikaci nejvíce oceňují?

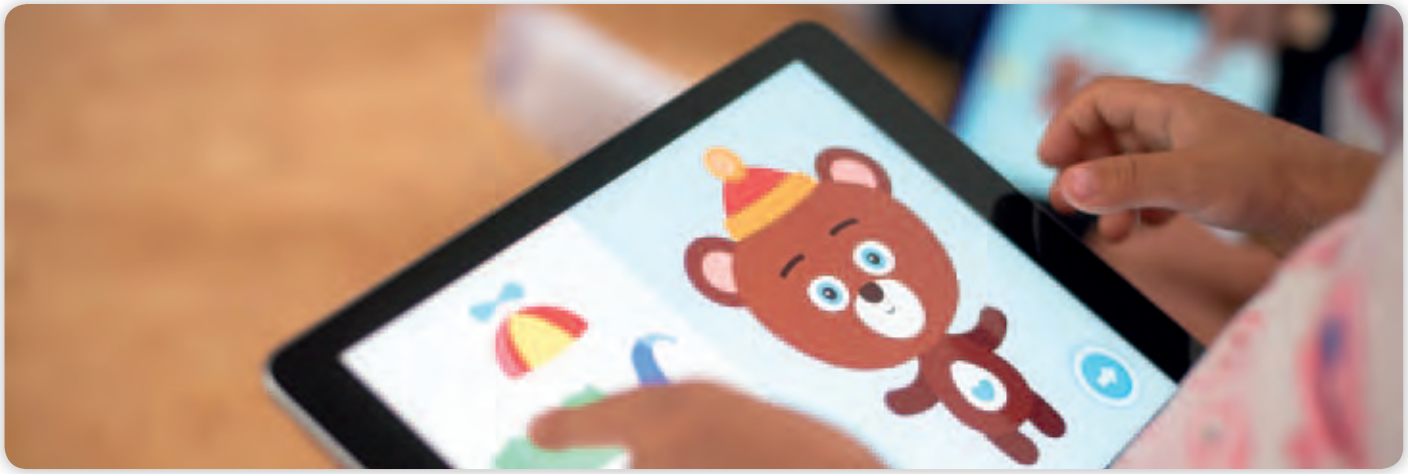
- **Názorná videa:** Každý znak je předveden formou videa, takže vidíte přesnou dynamiku, tvar ruky i mimiku.
- **Srozumitelnost pro nejmenší:** Grafika a rozhraní jsou přizpůsobené tak, aby s aplikací mohly pracovat i menší děti.
- **Rychlá dostupnost:** Hledaný znak dohledáte během pár vteřin přímo v situaci, kdy ho potřebujete.

Technický svět i samotný jazyk se neustále vyvíjejí, proto Tamtam v současnosti intenzivně pracuje na modernizaci aplikace Znakujte s Tamtamem. Uživatelé se už brzy mohou těšit na svěží vizuální kabát, novou sadu videí ve vysokém rozlišení, a především na rozšíření databáze o nová slova a znaky. Až bude hotovo, bude to ještě lepší a plynulejší pomocník pro každodenní učení a rozvoj komunikace.

UCELENÝ SYSTÉM PRO HRAVÉ UČENÍ

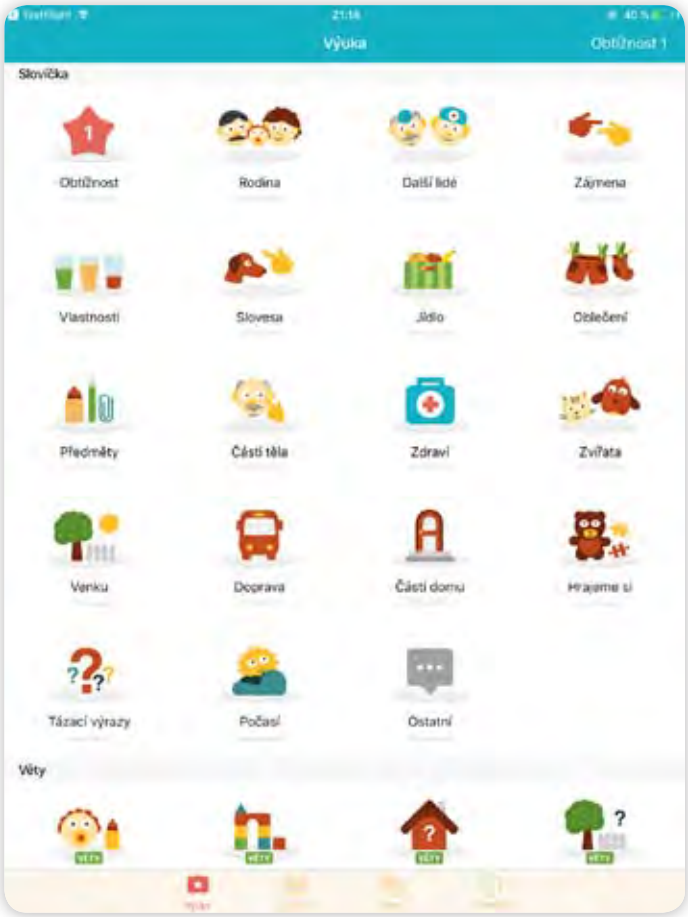
Tamtam vytvořil také specializované aplikace, například Medvěd – Znakujte s Tamtamem nebo Znakujte s Tamtamem – Pexeso, které si kladou za cíl rozvíjet znakový jazyk a logické myšlení dětí formou příběhů a interaktivních úkolů.
Mobilní technologie se pohybují mílovými kroky. Aby tyto oblíbené pomůcky bezproblémově fungovaly i na nejnovějších typech telefonů a tabletů, prochází v současnosti celý tento vzdělávací systém postupnou revitalizací a technickou obrodou. Tamtam své výukové nástroje ladí a připravuje jejich novou generaci tak, aby odpovídaly dnešním technologickým standardům a nadále přinášely dětem radost z objevování krás českého znakového jazyka.

INSPIRACE ZE SVĚTA: KDYŽ SE SPOJÍ DESIGN A ZNAKOVÝ JAZYK

Mobilní aplikace jsou fantastickým nástrojem i pro mezinárodní vícejazyčné rodiny, to potvrzuje zkušenost neslyšící vizuální a grafické designérky **Silvie Palmieri**. Ta pochází z Itálie, vystudovala prestižní Gallaudetovu univerzitu v USA a dnes žije v Česku se svým neslyšícím manželem a dvěma dětmi. Silvia působí v americké kreativní laboratoři Motion Light Lab (součást univerzity Gallaudet), kde vytváří bilingvní vizuální aplikace pro děti.

Vytvořila například interaktivní aplikaci **Malé barvy pro nejmenší** (Little Colours for Little Ones), která propojuje animovaný slovník, vizuální přirozenost znakového jazyka a sdílenou pozornost mezi rodičem a dítětem. Jak Silvia sama zdůraznila v rozhovoru pro magazín Dětský sluch, znakový jazyk je dynamický a vizuální, proto je pro něj animace a digitální vyprávění jako stvořené. Přestože její aplikace primárně pracují s americkým znakovým jazykem (ASL), pro rodiče jsou skvělou ukázkou toho, jak lze přes obrazovku přirozeně rozvíjet vizuální vnímání dětí, ukazování, gesta a pantomimu – základy, které fungují univerzálně v jakémkoliv znakovém jazyce.

DALŠÍ UŽITEČNÉ NÁSTROJE NA ČESKÉ SCÉNĚ

Při hledání pomůcek pro rozvoj českého znakového jazyka stojí za pozornost i další projekty a organizace:

- **Tichý jazyk (Tichý svět & FIT ČVUT):** Aplikace vznikla ze spolupráce neziskové organizace Tichý svět a studentů ČVUT. Obsahuje tisíce videí se slovy i celými větami a slouží především jako skvělý podpůrný e-learningový nástroj pro domácí procvičování.
- **Spread the Sign:** Mezinárodní unikátní projekt, který funguje jako obří dikcionář znakových jazyků z celého světa. Obsahuje i bohatou databázi českého znakového jazyka. Je ideální pomůckou pro rodiny, které se pohybují v mezinárodním prostředí a chtějí porovnávat české znaky se znaky z jiných zemí.

TECHNOLOGIE JAKO MOST K POROZUMĚNÍ

Ať už rodiče sáhnou po mobilní aplikaci, obrázkové knize, videích nebo navštěvují kurzy českého znakového jazyka, všechny tyto pomůcky mají společný cíl – podpořit komunikaci mezi dítětem a jeho nejbližšími. Právě každodenní společné znakování, sdílené zážitky a radost z porozumění jsou tím, co pomáhá budovat pevné jazykové základy. Digitální technologie mohou být skvělým pomocníkem, ale nejdůležitější „aplikací“ zůstává rodina.

Připravila Mgr. Radana Ardeltová, koordinátorka komunikace CDS Tamtam
Fotografie archiv CDS Tamtam a Shutterstock.com

36 let pro děti se sluchovým postižením a jejich rodiny z celé České republiky

tamtam

Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., je nestátní nezisková organizace s celorepublikovou působností, která poskytuje komplex vzájemně navazujících služeb pokrývajících potřeby dětí se sluchovým postižením a jejich rodin z celé České republiky.

RANÁ PÉČE ČECHY

RANÁ PÉČE PRO MORAVU A SLEZSKO

SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY

ODBORNÉ SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ

INFORMAČNÍ A VZDĚLÁVACÍ SLUŽBY

tamtam

Dětský sluch, odborný magazín Centra pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.
Vydává Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky
IČO 00499811, tel.: 235 517 313, e-mail: redakce@tamtam.cz, www.tamtam.cz
Číslo 03/2026 vychází 7. září 2026.

Redakční rada: Mgr. Jana Fenclová, Mgr. Martina Péčová, Mgr. Anna Kučerová, Ph.D., Mgr. Lucie Hanzíková
Šéfredaktor: Ing. Lucie Křesťanová
Redakce: Mgr. Lucie Brandtlová, Mgr. Veronika Kovalová, Mgr. Radana Ardeltová, Bc. Romana Procházková, DiS.
Grafické práce, sazba: Ing. Markéta Hovorková
Jazyková korekce: Michaela Šimková
Cena výtisku: 100 Kč
Roční předplatné (4 čísla včetně poštovného): 400 Kč
Tisk: Tiskárna Grafotechna Plus, Lýskova 1594/33, 155 00 Praha 5 – Stodůlky
ISSN 2570-8473

Magazín Dětský sluch vychází za finanční podpory Ministerstva zdravotnictví České republiky.

Ministerstvo zdravotnictví

ReSound GN
ReSound
Enzo IA
Více zvuku. Více výkonu.
Nyní v nejmenších
dobíjecích Super Power
sluchadlech na světě
Veškeré příslušenství ke sluchadlům značek ReSound, Beltone a Interton můžete zakoupit i v našem E-shopu.
Naleznete zde filtry, baterie, nabíječky, kolínka, hadičky, kloboučky, bezdrátové příslušenství, sortiment k údržbě sluchadel a další.
Pro vstup do E-shopu zadejte do svého internetového prohlížeče adresu
eshop-gnhearing.cz
nebo naskenujte níže uvedený QR kód.
GN Hearing Czech Republic spol. s r. o.
Prokopových 3 | 158 00 Praha 5
IČ: 48593273 | Tel: +420 224 941 641
Email: CZ.info@gnhearing.com | Web: www.gnhearing.cz
AURACAST
A BLUETOOTH® TECHNOLOGY
© 2025 GN Hearing A/S. Všechna práva vyhrazena. ReSound je registrovaná obchodní značka GN Hearing A/S. Názvy a loga Bluetooth®
jsou registrované obchodní značky Bluetooth SIG, Inc. Názvy a loga Auracast™ jsou značky společnosti Bluetooth SIG, Inc.
inzerce Dětský sluch A4_RS_ENZO_IA_ESHOP_2025_10